

*ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування*

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
д.е.н., професор
_____ Володимир СИБІРЦЕВ
«___» _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за другим (магістерським) рівнем вищої освіти
на тему:
«Управління кредитним портфелем комерційного банку»

Виконала: здобувач вищої освіти 2 курсу, групи
_____ ОПП «Фінанси, банківська справа та
страхування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»

_____ **Яна ЛІСОВЕЦЬ**
«___» _____ 2022 р.

Керівник роботи: доктор (кандидат) економічних
наук, професор (доцент) кафедри фінансів, банківської
справи та страхування

_____ **Володимир СИБІРЦЕВ**
«___» _____ 2022 р.

Рецензент: завідувач кафедри аудиту, обліку та
оподаткування, канд. екон. наук, доцент
кафедри аудиту, обліку та оподаткування

_____ **Олена МАГОПЕЦЬ**

м. Кропивницький

Завідувачу кафедри фінансів, банківської
справи та страхування

Сибірцеву В.В.

здобувача вищої освіти економічного
факультету групи ФС-21М

(ОПП «Фінанси, банківська справа та
страхування спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»)

Лісовець Яна Сергіївна

ЗАЯВА

Прошу дозволити мені виконати кваліфікаційну роботу за другим
(магістерським) рівнем вищої освіти на тему: «Управління кредитним
портфелем комерційного банку».

«___» _____ 20__ р.

(підпис)

Погоджено:

Керівник кваліфікаційної роботи:

_____ д-р. екон. наук, професор **Сибірцев Володимир Васильович**

«___» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування:

_____ д-р. екон. наук, професор **Сибірцев Володимир Васильович**

«___» _____ 20__ р.

Центральноукраїнський національний технічний університет
Факультет економічний _____
Кафедра _____ фінансів, банківської справи та страхування

Ступінь вищої освіти _____ магістр _____

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітньо-професійна (освітньо-наукова) програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
Володимир СИБІРЦЕВ

«__» _____ 20__ року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЗА ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

_____ *Лісовець Яна Сергіївна* _____
(прізвище та ініціали)

1. Тема роботи _____ «Управління кредитним портфелем комерційного банку» _____
(назва)

2. Керівник роботи _____ *В.Сибірцев доктор економічних наук, професор* _____
(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи до захисту _____ 15.12.2022 _____

4. Мета та завдання кваліфікаційної роботи Мета дослідження полягає у тому, що на основі вивчення теоретичних основ управління кредитним портфелем та використання досвіду зарубіжних країн обґрунтувати практичні рекомендації щодо заходів удосконалення якості кредитного портфелю та ефективності управління ним. Для вирішення поставленої мети необхідно розв'язати наступні завдання: дослідити економічну сутність фінансової кредитного портфелю банку; розглянути методику аналізу кредитного портфелю банку; розкрити особливості управління кредитним портфелем комерційного банку; проаналізувати організаційно- фінансову стан АТ КБ «Приват банк»; проаналізувати структуру та динаміку кредитного портфелю АТ КБ «Приват банк»; запропонувати заходи щодо підвищення якості кредитного портфеля комерційного банку; удосконалити модель оцінки ефективності управління кредитним портфелем АТ КБ «Приватбанк».

Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	<i>В. Сибірцев</i>		
2	<i>В. Сибірцев</i>		

3	В. Сибірцев		
---	-------------	--	--

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану дослідження	жовтень 2022	
2.	Підбір та вивчення літературних джерел за темою кваліфікаційної роботи	жовтень 2022	
3.	Підготовка та подання керівнику: - першого розділу - другого розділу - третього розділу - вступу та висновків	жовтень 2022 жовтень- листопад 2022 листопад 2022 листопад 2022	
4.	Подання робочого варіанту роботи керівнику	листопад 2022	
5.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	грудень 2022	
6.	Нормо-контроль секретаря ЕК, перевірка на академічну доброчесність	грудень 2022	
7.	Відгук керівника	грудень 2022	
8.	Рецензування роботи. Підготовка документів, що подаються до ЕК (листи, довідки, інформаційний листок, висновок-виписки, опубліковані статті).	грудень 2022	
9.	Подання роботи завідувачу кафедри на допуск до захисту	грудень 2022	
10.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень завідувача кафедри.	грудень 2022	
11.	Подання роботи та супровідних документів до ЕК	грудень 2022	
12.	Захист роботи	грудень 2022	

Дата видачі завдання:

«__» _____ 20__ р.

(підпис керівника)

В.Сибірцев

(прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання:

«__» _____ 20__ р.

(підпис здобувача)

Я.Лісовець

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Лісовець Я. Управління кредитним портфелем комерційного банку.
Рукопис.

Кваліфікаційна робота за другим (магістерським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Центральноукраїнський національний технічний університет, Кропивницький, 2022.

У роботі досліджено теоретичні та методичні основи управління кредитним портфелем комерційного банку. Поглиблено сутність кредитний портфель банку, означено його складові елементи та охарактеризовано види. Досліджено методи управління кредитним портфелем комерційного банку.

На підставі проведеного аналізу кредитного портфелю аналітичної оцінки кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанку», його якості та ефективності, розроблено заходи щодо удосконалення управління ним.

Розроблено рекомендації щодо підвищення якості кредитного портфеля комерційного банку. Обґрунтовано пропозиції стосовно удосконалення моделі ефективності управління кредитним портфелем банку, що дозволить менеджменту банку приймати обґрунтовані управлінські рішення з орієнтацією на постійні зміни у ринковому середовищі і покращить обрати найефективніші підходити до формування кредитного портфеля, беручи до уваги не лише прибутковість, але й реальний рівень ризику кредитних операцій.

Ключові слова: кредитний портфель, грошові кошти, прострочена заборгованість, знецінені кредити, кредитний ризик, диверсифікація боргу, лімітування, страхування.

ANNOTATION

Lisovets Ya. Commercial bank loan portfolio management. Manuscript.

Qualification work on the second (master's) level of higher education in the specialty 072 "Finance, banking and insurance." - Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, 2022.

The paper examines the theoretical and methodological foundations of managing the credit portfolio of a commercial bank. The essence of the bank's loan portfolio is deepened, its constituent elements are indicated and types are characterized. Methods of managing the credit portfolio of a commercial bank have been investigated.

Based on the analysis of the credit portfolio of the analytical assessment of the loan portfolio of JSC CB Privatbank, its quality and efficiency, measures have been developed to improve its management.

Recommendations for improving the quality of the credit portfolio of a commercial bank have been developed. Proposals for improving the model of efficiency of managing the bank's loan portfolio are substantiated, which will allow the bank's management to make reasonable management decisions with a focus on constant changes in the market environment and will improve the choice of the most effective approach to the formation of the loan portfolio, taking into account not only profitability, but also the real level of risk of credit transactions.

Keywords: loan portfolio, cash, overdue debt, impaired loans, credit risk, debt diversification, limit, insurance.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1	7
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	7
1.1. Економічна сутність кредитного портфелю банку.....	7
1.2. Методика аналізу кредитного портфелю банку	14
1.3. Управління кредитним портфелем комерційного банку	20
РОЗДІЛ 2	26
АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ (НА ПРИКЛАДІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»)	26
2.1. Організаційно-економічна характеристика комерційного банку	26
2.2. Аналіз структури та динаміки кредитного портфелю банку.....	36
РОЗДІЛ 3	45
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ	45
3.1. Заходи щодо підвищення якості кредитного портфеля комерційного банку	45
3.2. Удосконалення моделі оцінки ефективності управління кредитним портфелем АТ КБ «Приватбанк»	50
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
ДОДАТКИ.....	66

ВСТУП

Актуальність теми. Внаслідок своєї діяльності комерційний банк вступає у взаємини з різними учасниками фінансового ринку – це може бути і клієнти, і конкуренти та державні органи і т.д. взаємодія банку з ними сприяє оптимізації прибутку. Але взаємодіючи у банківському секторі, банки прагнуть забезпечення оптимального співвідношення рівня ліквідності та прибутковості фінансових ресурсів, створення та підтримку репутації банку. Рівень репутації та популярності впливає на кількість клієнтів, які обирають саме цей банк.

Відносини між клієнтом та банком відбуваються під час покупки або продажу банківських продуктів. Вони можуть включати – надання кредитів, відкриття депозитних рахунків, операції, пов'язані з випуском та оформленням пластикових карток, розрахункові та валютні операції, зберігання дорогоцінних металів та ін.

Операції, пов'язані з кредитуванням, поряд із прийомом грошей у вклади, є групою операцій, що визначають, основну сутність банку на відміну від спекулятивних операцій із цінними паперами. Значимість кредитних операцій для банку впливає із визначення комерційного банку як фінансового посередника.

Здійснюючи операції з кредитування фізичних та юридичних осіб банк цим формує свій кредитний портфель. Кредитна діяльність банку, постійна, оскільки банку необхідно безперервно розміщувати наявні в розпорядженні кошти. Поки існують комерційні банки, питання, що стосуються кредитування не втрачають своєї актуальності.

Управління кредитним портфелем банку – це дуже важливе питання для комерційного банку, що потребує певного рівня професіоналізму та знання економічної сутності кредитування

Актуальність даної теми кваліфікаційної роботи полягає у тому, що управління кредитним портфелем, завжди було і є для банку дуже важливим,

для забезпечення фінансової стійкості окремого банку, так і всієї кредитної системи

країни. На сьогоднішній день характерне постійне збільшення кількості кредитів, що видаються, але також спостерігається тенденція пропорційного збільшення обсягу прострочених позичок. Тому потрібно вміло керувати кредиторською заборгованістю, використовувати заходи щодо її оптимізації, та інше, що сприятиме формуванню якісного кредитного портфелю банку.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у тому, що на основі вивчення теоретичних основ управління кредитним портфелем та використання досвіду зарубіжних країн обґрунтувати практичні рекомендації щодо заходів удосконалення якості кредитного портфелю та ефективності управління ним.

Для вирішення поставленої мети необхідно розв'язати наступні завдання:

- дослідити економічну сутність фінансової кредитного портфелю банку;
- розглянути методику аналізу кредитного портфелю банку;
- розкрити особливості управління кредитним портфелем комерційного банку;
- проаналізувати організаційно- фінансову стан АТ КБ «Приват банк»;
- проаналізувати структуру та динаміку кредитного портфелю АТ КБ «Приват банк»;
- запропонувати заходи щодо підвищення якості кредитного портфеля комерційного банку;
- удосконалити модель оцінки ефективності управління кредитним портфелем АТ КБ «Приватбанк».

Об'єкт дослідження є кредитні відносини комерційних банків із позичальниками у процесі здійснення їх діяльності.

Предмет дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти управління кредитним портфелем банку

Методи дослідження. Для досягнення мети і вирішення поставлених завдань у роботі використано методи: діалектичного пізнання, аналізу, синтезу, індукції і дедукції, наукової абстракції, класифікації та групувань, економіко-статистичний, аналогій та інші.

Наукова цінність одержаних результатів. Основні теоретичні та практичні результати дослідження, які мають наукову новизну, полягають у наступному:

уточнено:

- різні наукові підходи визначення сутності поняття кредитний портфель комерційного банку;

одержали подальший розвиток:

розробка моделі ефективності управління кредитним портфелем банку дозволить менеджменту банку приймати обґрунтовані управлінські рішення з орієнтацією на постійні зміни у ринковому середовищі.

Практичне значення одержаних результатів. Запропоновані методи, визначення ефективності управління кредитним портфелем дозволять банку більш зважено підходити до формування кредитного портфеля, беручи до уваги не лише прибутковість, але й реальний рівень ризику кредитних операцій.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення кваліфікаційної роботи доповідалися на: II Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і учнівської молоді «Облік, оподаткування і контроль в управлінні» (ЦНТУ, 24.11.2022р.) та були опубліковані.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота викладено на 67 сторінках комп'ютерного тексту, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота включає 15 таблиць, 7 рисунків, список використаних джерел налічує 40 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1. Економічна сутність кредитного портфелю банку

Основним видом банківської діяльності, що забезпечує його прибутковість та стабільність існування є надання кредитів. У ході надання кредитів фізичним та юридичним особам банк формує свій кредитний портфель.

В економічній літературі відсутні єдині підходи до визначення кредитного портфеля, так згідно визначення Національного банку України – «кредитний портфель — сукупність усіх позик, наданих банком з метою отримання доходу. Банк може видавати кредити безпосередньо, укладаючи угоду з позичальником, або купувати позику чи частину позики, яка була видана іншим кредитором, шляхом укладення угоди з позичальником. Кредитний портфель включає агреговану балансову вартість усіх кредитів, у т. ч. і прострочених, пролонгованих та сумнівних щодо повернення» [27].

Досліджуючи поняття кредитний портфель, звернемо увагу на трактування цього поняття у роботі Уільяма Ф. Шарпа, Гордона Дж. Александера та Джеффри В. Бейлі, які під поняттям кредитний портфель мали на увазі «чітко визначений набір із різного роду цінних паперів» [4, 169]. Цей підхід ґрунтувався на загальній «концепції формування активів суб'єктами ринку на основі портфельного аналізу, основи якого були розроблені у працях Дж. Хікса та Г. Марковіца Згідно цієї теорії, «сукупний ризик активів може бути зменшений за рахунок об'єднання ризикових активів у портфелі» [1, 378].

Значення поняття «кредитний портфель» за різними джерелами включає різні складові, так наприклад Н. Волкова під кредитним портфелем розуміє

«сукупність всіх представлених банком послуг з метою отримання прибутку» [10, 338].

На думку Ю. Бугель: «кредитний портфель – це набір кредитних інструментів для досягнення встановлених цілей» [7, 55]. Е. Рід та Р. Коттер під «портфелем кредитів розуміють позики клієнтам» [3].

На думку Грудзевича У. Я. та Парасій-Вергуненка І. М. кредитний портфель банку є сукупністю всіх кредитів, що надані банком з ціллю отримати прибуток [12, 34].

В. Вовк розглядає кредитний портфель, як «сукупність відповідних економічних відносин між кредитором і позичальником з приводу поворотного руху вартості» [9]. А. Пашков визначає кредитний портфель, як «сукупність коштів, які розміщуються у вигляді зобов'язань (міжбанківські кредити, кредити юридичним особам, кредити фізичним особам)» [22]; Л. Бондаренко в своїх працях наводить наступне визначення: «Кредитний портфель – це економічно обґрунтована й структурна сукупність кредитних угод і кредитних зобов'язань, яка є результатом цілеспрямованих управлінських рішень, прийнятих відповідно до вимог кредитної політики банку та органів банківського нагляду» [6].

На думку К. Раєвського, «кредитний портфель – це сукупність усіх позик, наданих банком з метою отримання доходу» [14, 312]. Цієї ж точки зору притримується Л. Примостка, яка під кредитним портфелем розуміє «сукупність усіх кредитів, наданих банком для одержання доходів» [26, 125]

Досліджуючи поняття кредитний портфель В. Голуб в своїх працях під кредитним портфелем розуміє «сукупність відносин між кредитором і позичальниками, які виникають у процесі руху тимчасово вільних грошових коштів» [11].

Узагальнюючи, все вище викладене, можна зробити висновок, що не існує суттєвої відмінності в трактуванні поняття кредитний портфель, але як правило воно розглядається в вузькому розумінні. В широкому розумінні поняття кредитний портфель можна трактувати, як фактор управління

активами банку з метою збільшення доходів, підвищення рівня діяльності банку шляхом надання кредитів за різними напрямом, та для якого характерним є відповідний ризик.

Виділяють декілька типів кредитних портфелів рис 1.1. [16] :

- портфель доходу;
- портфель ризику;
- збалансований портфель.

Розглядаючи рис. 1.1 зазначимо, що для портфелю доходу характерні кредити з повним поверненням всіх взятих займів і зобов'язань, що прописані в кредитному договорі та являється найдорожчим. Такої стратегії притримуються банки, які віддають перевагу стабільності і не прагнуть максимізації прибутку, але в умовах конкуренції така політика формування кредитного портфелю приречена на провал.

Портфель ризику включає в себе договори з затримкою платежу чи взагалі неповернуті кредити. Такий кредитний портфель відносяться до агресивної кредитної політики і властивий для банків, які прагнуть максимізувати свій прибуток і включає високо ризикові активи, до яких відносять довгострокові кредити на створення нового виробництва, які видаються під високі відсотки.

Рис.1.1. Типи кредитних портфелів комерційних банків

Джерело: Складено на основі [20]

Збалансований портфель відповідає дотриманню співвідношення «ризик-дохідність». Найбільш оптимальний варіант, для усіх учасників кредитної угоди, тобто помірний ризик для банку та прийнятні умови для позичальника. Цей тип кредитного портфелю притаманний для найбільших учасників ринку банківських послуг.

Крім типів кредитного портфелю існує також класифікація за певними ознаками.

Окрім типів кредитного портфеля, при дослідженні його класифікаційних ознак, доцільно виокремлювати й його види. Які представлені на рис.1.2

Класифікація кредитного портфеля сформована згідно принципу однорідності, адже в ній досліджено наступні напрямками кредитного портфелю як: суб'єкт кредитування, об'єкт кредитування, термін видачі кредиту, техніка надання кредиту, вид забезпечення, спосіб погашення та галузь використання кредиту.

Окрім наведених на рис.1.2 видів кредитних портфелів, виокремлюють й інші їх різновиди: за ознакою диверсифікованості; в залежності від можливості

банку вільно управляти своїм кредитним портфелем; за ознакою ризику. Більш детально зміст кожної з переліченої ознаки кредитного портфелю банку розглянемо нижче.

За ознакою диверсифікованості кредитні портфелі комерційного банку поділяють на:

- диверсифікований портфель, який задовольняє вимогам портфельної, галузевої та географічної диверсифікації;
- концентрований портфель, який характеризується високою питоною вагою кредитів окремого виду та високим ступенем ризиків концентрації. «В умовах функціонування ринку позикових капіталів у кожній країні формуються норми концентрації кредитних вкладень банків в окремі галузі, регіони і за окремими групами позичальників. Якщо функціонування ринку позикових капіталів значно порушується, то у визначенні величини цієї норми велику участь бере держава» [29, 153].

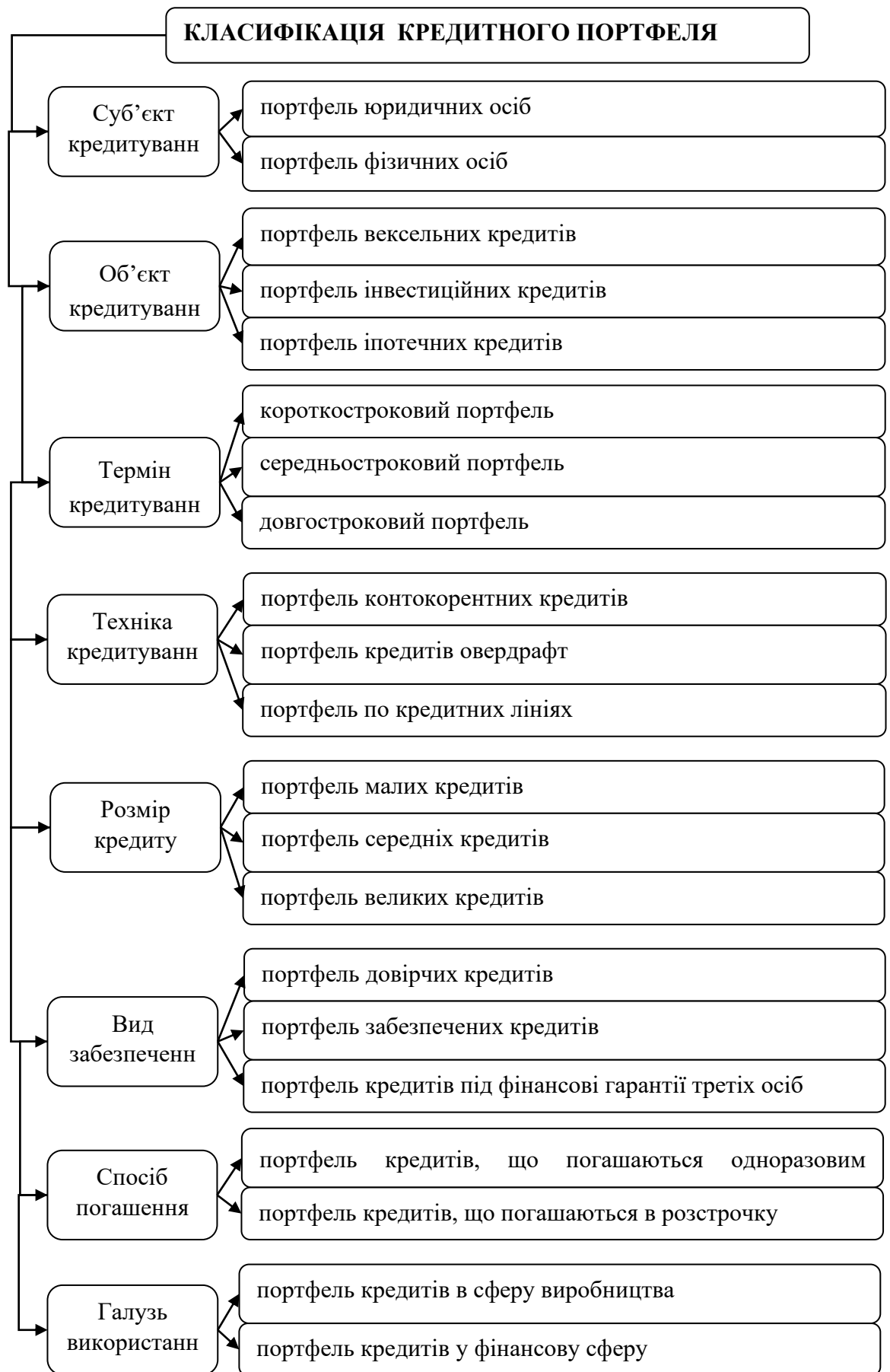

Рис. 1.2. Класифікація кредитного портфелю банку
 Джерело: Складено на основі [20]

За ознакою можливість комерційного банку вільно управляти своїм кредитним портфелем можна виділити:

- «некерований кредитний портфель. До нього включаються ті банківські кредити, видача яких здійснюється на виконання державних програм та відповідних нормативних актів. У результаті банк фактично втрачає можливість ефективного управління прибутковістю кредитного портфеля» [15];
- «регульований кредитний портфель - включає кредити, видані банком інсайдерам, в тому числі співробітникам банку і керівництву, а також афілійованим компаніям» [15, 98].

«За ступенем ризику кредитний портфель комерційного банку поділяється на: «стандартні» кредитні операції; «під контролем» кредитні операції; «субстандартні» кредитні операції; «сумнівні» кредитні операції; «безнадійні» кредитні операції [31, 45].

«Стандартні» кредитні операції – це операції, за якими кредитний ризик є незначним.

«Під контролем» – це кредитні операції, за якими кредитний ризик є незначним, але може збільшитися внаслідок виникнення несприятливої для позичальника ситуації.

«Субстандартні» кредитні операції – це операції, за якими кредитний ризик є значним, надалі може збільшуватись, а також є ймовірність несвоєчасного погашення заборгованості в повній сумі та в 23 строки, що передбачені кредитним договором.

«Сумнівні» кредитні операції – це операції, за якими виконання зобов'язань з боку позичальника під загрозою, ймовірність повного погашення кредитної заборгованості низька.

«Безнадійні» кредитні операції – це операції, ймовірність виконання зобов'язань за якими з боку позичальника практично відсутня, ризик за такими операціями дорівнює сумі заборгованості за ними» [31, 45].

1.2. Методика аналізу кредитного портфелю банку

В сучасній вітчизняній та міжнародній практиці існує велика кількість різноманітних методик аналізу і оцінки кредитного портфелю комерційного банку, які дозволяють менеджменту банку скорегувати основні напрямки кредитної політики враховуючи виявлені тенденції, обрати найбільш оптимальний варіант розміщення наявних ресурсів та знизити рівень кредитних ризиків. Саме управління кредитними ризиками вимагає «систематичного кількісного та якісного аналізу кредитного портфеля та роботи з проблемними кредитами. Для ефективного функціонування банки зобов'язані створювати резерви для відшкодування можливих витрат за основним боргом за всіма видами наданих кредитів у національній та іноземній валютах, у тому числі за наданими депозитами, кредитами іншим банкам, суб'єктам господарювання (овердрафт, ураховані векселі, факторингові операції, фінансовий лізинг), наданими гарантіями та поруками. З метою виявлення резервів підвищення ефективності кредитної діяльності за умови запланованого рівня доходності та допустимого рівня ризику банки проводять аналіз кредитного портфеля, який здійснюється у двох напрямках:

- 1) аналіз структури та динаміки кредитного портфеля;
- 2) якісний аналіз кредитного портфеля» [8].

Здійснення аналізу структури та динаміки кредитного портфеля відбувається при застосуванні методик горизонтального і вертикального аналізу за певними параметрами, а саме враховується строк кредитування, валюта кредитів, види кредитних продуктів, галузі економіки, статус позичальника, вид і рівень забезпечення, рівень ризику.

За допомогою горизонтального аналізу досліджують динаміку кредитного портфеля банку в цілому та за окремими статтями. При застосуванні цього виду аналізу розраховується абсолютний приріст, темпи приросту окремих статей за певні періоди та прогнозуються тенденції розвитку.

Здійснення вертикального аналізу формується на структурному дослідженні кредитного портфеля, тобто визначається частка окремої статті в загальній сумі кредитного портфеля.

Під час здійснення аналізу кредитного портфеля банку за строками кредитування особливу увагу приділяють частці прострочених, пролонгованих і сумнівних кредитів.

Здійснюючи аналіз кредитного портфелю додатково приділяють увагу наступним напрямкам аналізу, а саме за строками кредитування, за видами кредитів, аналізують кредитний портфель за рівнем ризику, аналізують галузеву структуру кредитного портфеля, здійснюють аналіз за категорією постачальника та за видами забезпечення, інше.

Наступною складовою аналізу кредитного портфелю банку є оцінка якості кредитного портфеля банку, яка поділяється на показники ризику кредитного портфеля та показники дохідності кредитних операцій (Рис.1.3).

Рис. 1.3. Показники оцінки якісного аналізу кредитного портфеля
Джерело: Складено на основі [8]

Для оцінки якості кредитів, які утворюють кредитний портфель банку, також застосовують і інші показники, що відображають спрямованість кредитної політики банківської установи, а саме: обсяг і динаміка проблемних кредитів; величина і структура позичок, за якими не сплачують відсотки; обсяг кредитних угод, укладених з інсайдерами; величина крупних кредитів (розмір яких перевищує 5 % капіталу банку); темпи зростання кредитних вкладень загалом і за групами кредитів, класифікованими залежно від їхньої якості; частка недоотриманих процентів за наданими кредитами в загальному обсязі відсоткових доходів банку [13].

Метою оцінки кредитного портфеля комерційного банку є зібрати якомога більше інформації про його структуру, кредити, з яких він складається. Найкращим способом відображення структури кредитного портфеля банку є розподіл його за основними секторами діяльності банку:

- корпоративний банкінг;
- бізнес-банкінг;
- персональний банкінг.

У процесі аналізу та оцінки складу кредитного портфеля необхідно враховувати, що кожна сфера діяльності банку має різний ступінь ризику, прибутковості та впливу на ліквідність банку. При оцінці власного кредитного портфеля найбільш цілеспрямовано буде розділити його на три основні сегменти або підпортфелі, кожен з яких може мати свої групи, підгрупи в залежності від типу позичальника, призначення кредиту, застави, валюти, умови та інші критерії.

Розглядаючи заходи з оцінки кредитного портфеля комерційного банку варто звернути увагу, що одним із основних об'єктів оцінки є кредитний ризик.

Наступним етапом оцінки кредитного портфеля комерційного банку є оцінка окремих кредитів і субпортфелів за критеріями кредитного ризику, прибутковості та ліквідності. Спочатку аналізуються фактори, що визначають

індивідуальний кредитний рейтинг або групу, оскільки субпортфелі кредитів складаються з окремих окремих кредитів.

Принципи та ступінь специфікації в оцінці окремої позики залежать від підпортфеля позики. Оцінка кредитів у підпортфелі фінансування великомасштабних проектів проводиться дуже детально, приділяючи велику увагу оцінці кредитного ризику, ліквідності та прибутковості.

Для кредитів у підпортфелі фінансування бізнесу застосовується дещо спрощена автоматизована система оцінки, яка вимагає менше експертного аналізу. Позики в субпортфелі фінансування приватних осіб оцінюються лише з точки зору кредитного ризику, за винятком іпотечних позик, для яких також оцінюється ліквідність. Прибутковість позик у субпортфель фінансування приватних осіб аналізується лише при оцінці всього субпортфеля.

Створення **рейтингу кредитного ризику кредиту** починається з оцінки якісних і кількісних факторів, тобто оцінки кредитоспроможності позичальника.

Кредитоздатність **юридичні особи** оцінюється шляхом оцінки 6 основних якісних показників:

- історія співпраці із замовником;
- оцінка структури власності;
- конкурентний статус замовника;
- оцінка діяльності замовника;
- оцінка управління та якості бухгалтерського обліку.

Для оцінки цих показників використовується експертний аналіз. Кількісні фактори відображають фінансовий стан юридичної особи, який аналізується за допомогою чисел або коефіцієнтів.

При оцінці як масштабних проектів, так і кредитів на фінансування бізнесу розраховуються коефіцієнти, що відображають фінансовий стан суб'єкта або його перспективи. Ці коефіцієнти включають певні коефіцієнти фінансового левериджу, ліквідності, операційної діяльності та прибутковості.

Наступним етапом встановлення рейтингу (групи) кредитного ризику кредиту є оцінка зовнішніх факторів. Для оцінки цих факторів проводиться експертний аналіз ризику країни та ризику господарської діяльності. Крім того, аналізуються тенденції економіки країни та на основі цього аналізу коригується остаточний рейтинг кредитного ризику.

При оцінці позик **фізичним особам** застосовуються ті самі принципи оцінки кредитоспроможності, але із зовнішніх факторів оцінюється лише рейтинг країни. Також оцінюються наступні якісні фактори: вік, сімейний стан, освіта, роботодавець клієнта та тривалість роботи у поточного роботодавця, наявність нерухомості, страхування та відносини з банком, кредитна історія та виконання зобов'язань. Кількісні фактори: відношення заборгованості, співвідношення наявного доходу до щомісячної виплати кредиту [2].

У зарубіжній практиці методи і моделі оцінки кредитоспроможності позичальників поділяються на класифікаційні (статистичні методи оцінки) та моделі комплексного аналізу. Серед основних моделей на основі комплексного аналізу кредитоспроможності позичальників до найбільш ефективних, що використовуються в міжнародній практиці, можна віднести систему «6 С», PARSE, PARTS, MEMO RISK, CAMPARI та інші. Такі підходи, як правило, передбачають узагальнення кількісних та якісних характеристик позичальника та стали досить популярними завдяки ефективному поєднанню в них аналізу особистих та ділових якостей клієнта.

Для прикладу, «у практиці банків США при аналізі кредитоспроможності клієнта широко застосовується система «6 С», згідно з якою критеріями відбору клієнтів є економічні категорії, позначені словами, що починаються на букву «С»:

- character (характер особистості позичальника, репутація);
- capacity або cash flow (спроможність вчасно повернути кредит, фінансові можливості або потік грошових коштів);
- capital (капітал, майно, величина акціонерного капіталу);
- collateral (забезпечення, види та вартість активів);

- conditions (економічна кон'юнктура та її перспективи);
- control (контроль, відповідність кредитної заявки описові кредитної політики банку)» [21].

«Методика CAMPARI та PARSEK широко застосовується англійськими банками. Методика CAMPARI містить аналіз, де:

- C-Character (характеристика та репутація позичальника);
- A-Ability (оцінка бізнесу позичальника);
- M-Means (необхідність звернення за кредитом);
- P-Purpose (мета кредиту);
- A-Amount (обґрунтування суми кредиту);
- R-Repayment (можливість погашення);
- I-Insurance (спосіб страхування кредитного ризику)).

Методика PARSEK передбачає аналіз, де

- P-Person (інформація про потенційного позичальника, його репутація);
- A-Amount (обґрунтування суми кредиту);
- R-Repayment (можливість погашення);
- S-Security (оцінка забезпечення);
- E-Expediency (доцільність кредиту);
- R-Remuneration (винагорода банку (процентна ставка) за ризик надання кредиту))» [28].

Вітчизняні банки загалом використовують рейтингові та бально-рейтингові методи оцінки кредитоспроможності позичальника, при цьому здійснюючи лише аналіз фінансового стану позичальника, за допомогою розрахунків певних коефіцієнтів та показників (коефіцієнти ліквідності, показники фінансової стійкості, показники рентабельності, коефіцієнт валового прибутку, коефіцієнти оборотності та інше), що не враховують усі параметри, котрі впливають на визначення кредитного ризику, тому ефективним є також використання якісних характеристик позичальника при

оцінці його діяльності, які не мають кількісного вираження (характеристика бізнесу, ринкова позиція позичальника, ділова репутація та ін.).

«Отримати єдину оцінку кредитоспроможності позичальника на основі ретельно проведеного бізнес-аналізу із узагальненням цифрових і нецифрових даних неможливо. Для обґрунтованої оцінки кредитоспроможності, крім інформації у цифрових величинах, потрібна також експертна оцінка кваліфікованих аналітиків» [5].

1.3. Управління кредитним портфелем комерційного банку

Під управлінням «кредитним портфелем» мається на увазі організація діяльності банку, що здійснюється при кредитуванні, спрямована на запобігання або повну відсутність кредитного ризику. Для того, щоб певною мірою зменшити рівень виникнення ризиків, пропонується здійснювати кредитну діяльність щодо юридичних та фізичних осіб залежно від обсягу та цілей кредитування, враховувати види кредитів.

Процес управління кредитним портфелем повинен ґрунтуватися на наступних критеріях:

- на визначенні методів аналізу та оцінки якості кредитів;
- на визначенні структури кредитного портфеля;
- на визначенні основних кількісних та якісних показників для аналізу та оцінки кредитів;
- на визначенні обсягу резервів для погашення простроченої заборгованості;
- на з'ясуванні причин, зміни структури кредитного портфеля за певний період;
- у пропозиції заходів, щодо поліпшення структури та якості кредитний портфель.

Управління кредитним портфелем необхідно розглядати як процес, що складається з наступних етапів [19]:

1 етап - вибір кредитної політики — являється основою кредитної діяльності банку. «Кредитна політика має свою концепцію, яку доцільно розглядати як стратегію та тактику банку, що направлена на залучення ресурсів та їх інвестування в кредитування клієнтів банку, а в прикладному — як детальний план, програму дій. Загалом кредитна політика комерційних банків, у розрізі стратегії, містить у собі пріоритети, принципи та цілі окремого банку на кредитному ринку, а стосовно тактики — фінансовий та інший інструментарій, що використовується цим комерційним банком для реалізації його цілей при здійсненні кредитних угод, правила їх здійснення, регламент організації кредитного процесу» [40]. Отже, кредитна політика створює необхідні загальні передумови для ефективної праці персоналу банку, знижує ймовірність помилок і прийняття нераціональних рішень. Вона передбачає створення відповідної організаційної структури й розподілу обов'язків між персоналом банку.

2 етап - аналіз ринку кредитів — здійснюється за кредитним, процентним та ризиком ліквідності. На рівні портфеля кредитний ризик контролюється за допомогою зваженого управління кредитами, ризик ліквідності — шляхом планування і моніторингу строків надходження коштів і виплат за банківськими зобов'язаннями, процентний ризик — за допомогою ряду захисних засобів (інструментів хеджування) [40]. Після проведення аналізу всіх показників формується структура кредитного портфеля.

3 етап - формування кредитного портфеля здійснюється за допомогою двох основних підходів: традиційний та нетрадиційний. Традиційна портфельна теорія в управлінських рішеннях ґрунтується на принципах інтуїції та суб'єктивізму. При традиційному підході основними методами є диверсифікація, лімітування, створення резервів для покриття кредитних ризиків, страхування кредитів. Нетрадиційна портфельна теорія, являє собою підхід до формування портфельної стратегії з використанням комп'ютерів та різноманітних статистичних методів, які формуються на систематичному статистичному методі визначення ймовірності настання події в майбутньому.

Для обґрунтування своєї стратегії сучасна портфельна теорія використовує такі статистичні показники, як: середнє, дисперсія, кореляція, коваріація та ін.

4 етап - перегляд кредитного портфеля, тобто проведення перших трьох етапів через певний час функціонування банку. пов'язаний з періодичним повторенням трьох останніх етапів. Тобто через деякий час цілі управління кредитним портфелем можуть змінитися, тому що через певний час поточний портфель перестане бути оптимальним. І виникає необхідність періодичних змін складу і структурних пропозицій портфеля. Керівник має вирішити, яким буде новий оптимальний портфель, і визначити курс реструктуризації поточного портфелю для формування нового оптимального портфелю.

5 етап - оцінка ефективності та якості кредитного портфеля — оцінювання ефективності портфеля — передбачає періодичне оцінювання як отриманої дохідності, так і показників ризику, з якими стикається кредитор. Оцінювання ефективності кредитного портфеля — основне завдання кредитного менеджера. Для прийняття рішень тепер і в майбутньому необхідно знати наскільки виправданими були рішення, що приймалися в минулому, чи відповідала використана стратегія цілям організації, наскільки ефективно оцінювались та приймалися рішення щодо управління і формування портфеля. Отже, на цьому етапі необхідно використовувати прийнятні показники дохідності і ризику, а також відповідні стандарти для порівняння. Таким чином, найважливішими принципами оцінювання ефективності управління кредитним портфелем є порівняльний аналіз, облік ризикованості використовуваних кредитних стратегій, а також оцінювання стабільності показників дохідності протягом визначеного часового проміжку.

З усього вищезазначеного ми можемо зробити такі висновки:

- управління кредитним портфелем доцільно розглядати як процес, який складається з п'яти послідовних етапів;
- ретельний аналіз кожного етапу процесу управління кредитним портфелем дає можливість всебічно і всеохоплююче розглядати проблему;

– запропонований нами процес управління кредитним портфелем комерційного банку дає змогу збільшувати прибутки, підтримувати ліквідність та максимально можливо знижувати ризики кредитного портфеля[40]. Ефективність управління кредитним портфелем зрештою визначається прийняттям правильних рішень, які передбачають здійснення ефективної кредитної політики, що встановлює параметри для позичкового портфеля в цілому, визначаючи:

- яку частку ресурсів банку можна використовувати для надання кредитів;
- які типи кредитів вигідніше надавати і яку частку в кредитному портфелі вони мають займати;
- визначити географічні регіони надання кредитів (стосується тих банків, які мають регіональну мережу);
- визначити обсяг резервів покриття кредитного ризику;

Для якісного управління кредитним портфелем банку доцільно здійснити постійний моніторинг фінансового стану позичальників на основі моніторингу їх фінансової звітності та контролю цільового призначення кредиту. Здійснення повноцінного моніторингу якості кредитного портфеля також є неможливим, якщо банк не має розвиненої системи аналітичного обліку. «Необхідно передбачити аналітичні параметри, які дозволять формувати вибірки з кредитного портфеля за різними ознаками: групами клієнтів, продуктами, регіонами, точками продажів, виданими сумами, строками кредитування, видами застав, періодами видачі, датами останніх перевірок, колегіальними органами, що приймали рішення, страховими компаніями, які застрахували заставне майно, тощо» [32].

Н а сьогоднішній день відсутня єдина методика управління кредитним портфелем. Тому кожен банк самостійно розробляє інструменти, механізми зниження ризиків, що виникають під час управління кредитним портфелем і на основі п'яти етапів формує модель управління кредитним портфелем комерційного банк (рис. 1.4)

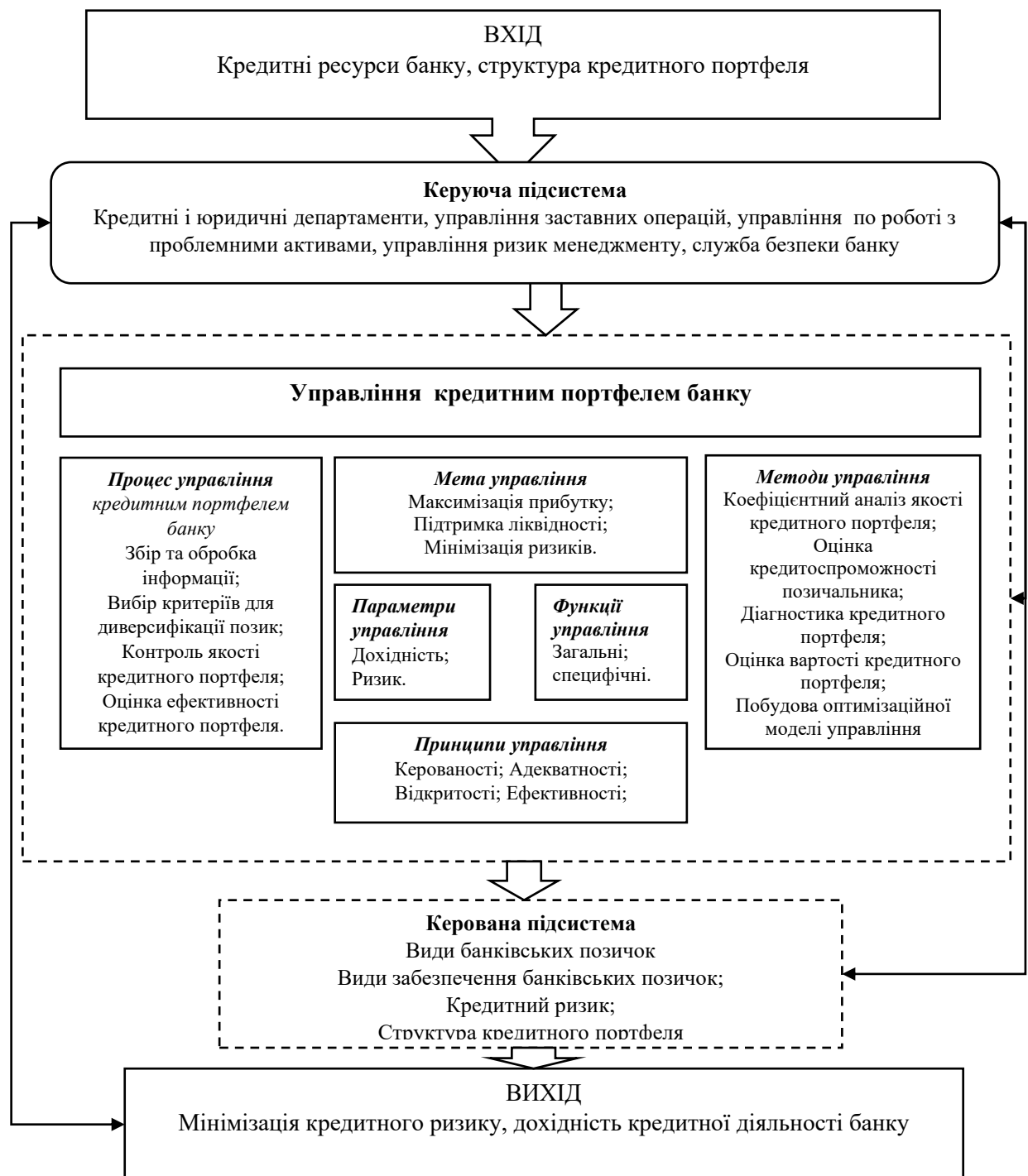

Рис.1.4. Модель управління кредитним портфелем комерційного банку
Джерело : [17]

З рис. 1.4 видно, що в процесі здійснення управління кредитним портфелем комерційного банку застосовуються методи аналізу та управління, а

саме, коефіцієнтний аналіз якості кредитного портфеля, оцінка кредитоспроможності позичальника, діагностика кредитного портфеля, оцінка вартості кредитного портфеля, побудова оптимізаційної моделі управління. Варто зазначити, що для ефективного функціонування моделі управління кредитним портфелем слід дотримуватися принципів управління кредитним портфелем. Так як від них залежить ефективність управління кредитним портфелем банку, його керованість, адекватність, відкритість та ефективність управління, а також його функціональну повноту та наявність адекватного правового супроводження управлінської діяльності.

Банкам доцільно застосовувати комплексну систему ризик-менеджменту, яка б забезпечувала надійний процес виявлення, оцінки, контролю та моніторингу кредитного ризику з метою його мінімізації на всіх етапах кредитного процесу та забезпечення ліквідності, доходності і надійності кредитного портфеля банку на основі стратегії і тактики ризик-менеджменту, принципи якої відображаються в кредитній політиці банку. Саме тому управління кредитним ризиком повинно базуватися системного підходу, що передбачає напрямок методології дослідження.

Таким чином, управління кредитного портфелю комерційного банку являється складним, багатоетапним процесом, який передбачає виявлення критеріїв якості кредитного портфеля таких як доходність, ліквідність, ризикованість, з урахуванням слідування загальних і специфічних принципів його формування і врахування впливаючих на формування оптимального кредитного портфеля факторів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ (НА ПРИКЛАДІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»)

2.1. Організаційно-економічна характеристика комерційного банку

ПриватБанк являється одним з найтехнологічніших банків України, якому належить власна система грошових переказів «PrivatMoney» та найбільший в державі інтернет-банкінг і платіжна система «Приват24».

В 1992 році був заснований ЗАТ «Приватбанк» [24].

У 2009 році Банк змінив свою організаційно-правову форму на публічне акціонерне товариство, у якому відповідальність акціонерів обмежена кількістю акцій, що їм належать, відповідно до законодавства України.

18 грудня 2016 року рішенням Уряду України з метою запобігання виникнення нестабільності ситуації у банківській системі України та здійснено націоналізацію. За якою всі права власності на 100% акцій АТ КБ «ПриватБанк» з урахуванням рішення Ради національної безпеки і оборони України належать державі в особі Кабміну.

Банк володіє генеральною ліцензією Національного банку України на проведення банківських операцій, АТ КБ «Приватбанк» здійснює увесь спектр банківських послуг, що є на українському банківському ринку, з обслуговування корпоративних і приватних клієнтів відповідно до міжнародних стандартів.

Статутом банку передбачена мета діяльності банку, що проявляється в «провадженні банківської діяльності, спрямованої на отримання прибутку для власного розвитку та в інтересах власника» [30].

«Банк згідно установчих документів має право надавати банківські та інші фінансові послуги (крім послуг у сфері страхування), а також вести іншу

діяльність, визначену законодавством , на підставі ліцензій та дозволів виданих Національним банком України та/ або уповноваженим державним органом» [30].

Загальні збори є найвищим рівнем управління діяльністю банку. Відносно відокремленим підрозділом є Ревізійна комісія, основне завдання якої полягає в здійсненні внутрішньої перевірки головних параметрів роботи банку та його підрозділів.

Управління банком здійснюється згідно установчих документів і чітко прописано в статуті АТ КБ «Приватбанк». Органами управління є вищий орган управління, наглядова рада та правління, які забезпечують ефективну систему управління та внутрішнього контролю за діяльністю банку (рис. 2.1) [18].

Вищий орган не здійснює поточного управління банком та вирішує питання в межах своєї компетенції. Цей орган має право отримувати будь-яку інформацію про фінансово-господарську діяльність банку, яка буде використана при здійсненні повноважень вищого органу, з урахуванням законодавчих норм щодо банківської таємниці.

Наглядова рада банку являється колегіальний орган управління, до компетенцій якого належать забезпечення стратегічного управління банком, контролю та регулюванні діяльності банку. Так як і вищий орган, наглядова рада не приймає участі в поточному управлінні банком. Наглядова рада АТ КБ «ПриватБанк» здійснює планомірну діяльність на захист прав учасників кредитного процесу та держави як акціонера.

Діяльність Наглядової ради передбачена в чинному законодавстві України, Статуті АТ КБ «ПриватБанк» та Положенні про Наглядову раду. Склад Наглядової ради формується з фахівців з високою кваліфікацією, досвідом роботи та відмінною діловою репутацією.

Наглядова рада вирішує загальні питання діяльності АТ КБ «Приватбанк», також до її компетенції входять питання фінансової діяльності, складу організаційної структури, системи внутрішнього контролю, управління

ризиками, фінансового моніторингу, забезпечення взаємодії вищого органу і акціонерів та кадрові питання.

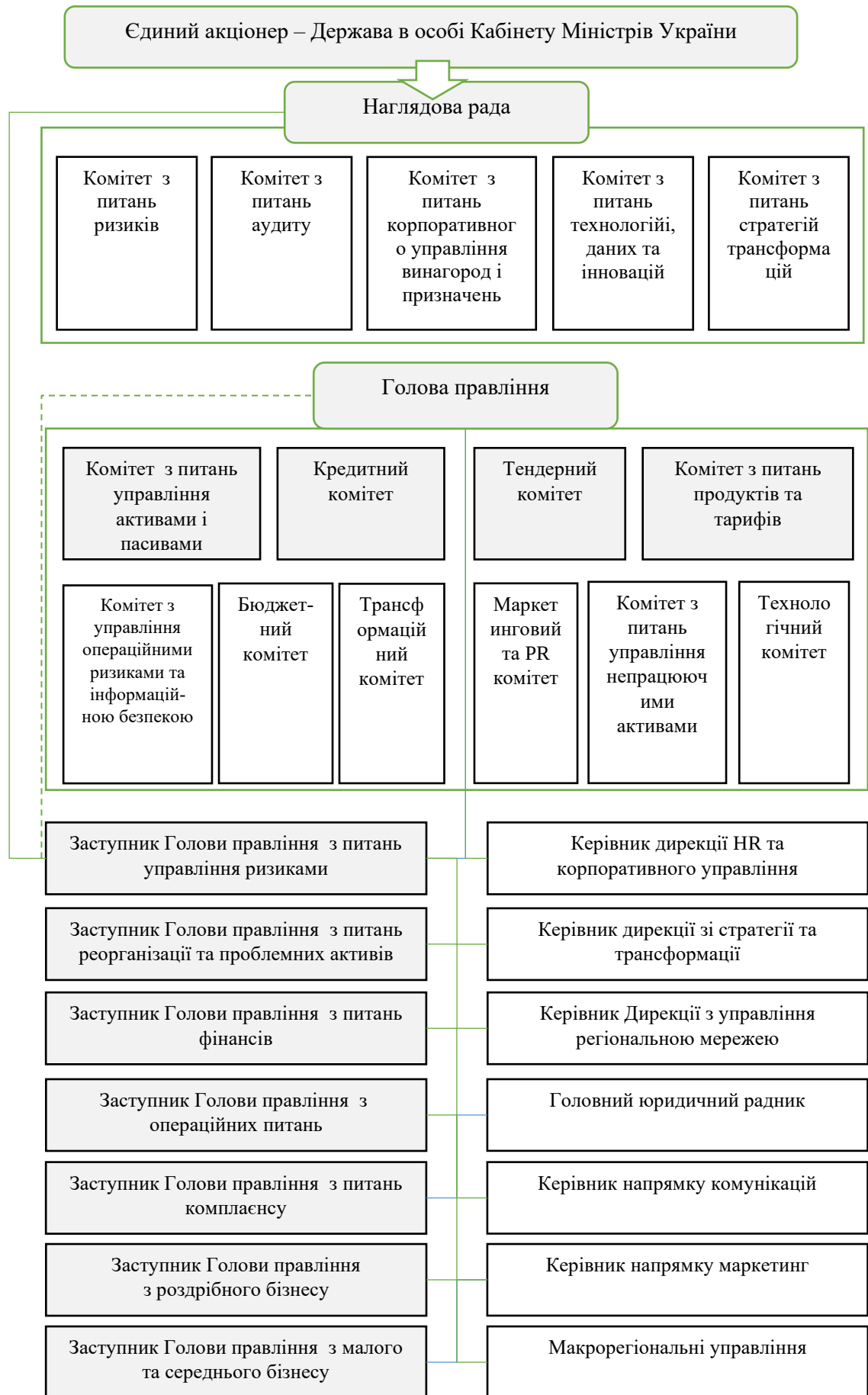

Рис. 2.1. Структура корпоративного управління АТ КБ «ПриватБанк» [18]

Наглядова рада несе відповідальність за:

- фінансову стійкість банку та його безпеку;
- відповідність діяльності банку чинним законодавчим актам та стандартам;
- стратегічний розвиток банку;
- дієвість банківського контролю;
- вирішення кадрових питань.

Для ефективної роботи наглядова рада обов'язково утворює комітети з питань аудиту, з питань ризиків, з питань призначень та винагород посадовим особам.

Правління банку являється колективним органом, який здійснює поточне управління АТ КБ «Приватбанк» згідно вказівок наглядової ради та вищого органу банку.

АТ КБ «ПриватБанк» належить до банків, які забезпечують універсальне обслуговування для широкого кола клієнтів. Насьогодні АТ КБ «Приватбанк» являється лідером українського ринку в роздрібному сегменті, активно просуває послуги для малого та середнього бізнесу та здійснює вибіркову діяльність в корпоративному секторі.

Досліджуючи організаційно-економічну характеристику АТ КБ «Приватбанк» доцільно здійснити аналіз балансу (Додаток А,Б,В,Г,Д), окремо за активами (таблиця 2.1.) та зобов'язаннями (таблиця 2.2) за 2017-2021 роки, використовуючи фінансову звітність АТ КБ «Приватбанк»

Таблиця 2.1

Аналіз динаміки і структури активів АТ КБ «Приватбанк» за 2018-2020 рр.

Показники	2017 рік		2018 рік		2019 рік		2020 рік		2021 рік		Темп прирості, %
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	
Грошові кошти та їх еквіваленти	25296	9,97	27360	9,84	45894	14,82	49911	13,05	52835	13,17	108,87
Кредити та аванси банкам	2903	1,14		0,00	27118	8,76	25059	6,55	26243	6,54	804,00
Кредити та аванси	38335	15,11	50140	18,03	59544	19,22	55021	14,38	68218	17,00	77,95

клієнтам											
Продовження таблиці 2.1											
Інвестиційні цінні папери	126676	49,94	180081	64,77	152157	49,13	221661	57,95	222277	55,39	75,47
Поточні податкові активи	181	0,07	184	0,07	2257	0,73	6660	1,74	9978	2,49	5412,71
Інвестиційна нерухомість	3648	1,44	3340	1,20	3379	1,09	2933	0,77	1989	0,50	-45,48
Основні засоби	3326	1,31	3793	1,36	5832	1,88	6689	1,75	6074	1,51	82,62
Інші фінансові активи	2940	1,16	2743	0,99	2210	0,71	3448	0,90	2644	0,66	-10,07
Загальна сума активів	253675	100	278048	100	309723	100	382525	100	401296	100	58,19

Джерело: [34, 35, 36, 37, 38]

Таким чином, активи АТ КБ «Приватбанк» за період 2017-2021 рр. збільшились на 147621 млн. грн. (рис.2.2)

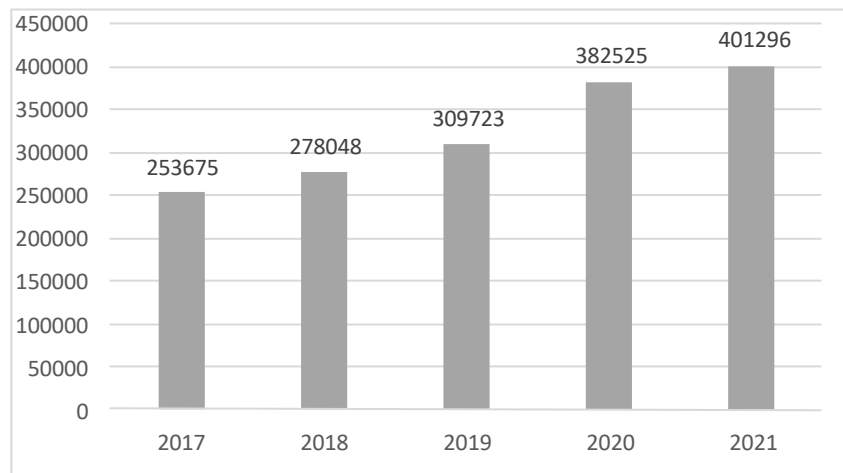

Рис. 2.2. Динаміка активів АТ КБ «Приватбанк» за 2017-2021 рр.
Джерело: побудовано автором на основі табл. 2.1

За даними таблиці 2.1 видно, що майже усі показники зростали, крім інвестиційної нерухомості та інші фінансові активи. Найменші значення цих показників спостерігаються в 2019 році за показником інші фінансові активи та в 2020-2021 роках за показником інвестиційна нерухомість, що було визвано кризою спричиненою впливом пандемії COVID-19.

На основі аналізу структури і динаміки активів АТ КБ «Приватбанк» за 2017-2021 рр. можна зробити висновок, що загальна величина грошових коштів АТ КБ «Приватбанк» поступово збільшувалася кожного року, найбільший приріст був в 2019 році у порівнянні з 2018 р. збільшилась на 18574 млн. грн.

за рахунок підвищення рівня ефективності здійснення грошових операцій, кредити та аванси банкам навпаки зменшились до 0, що було викликано сформованою кредитною політикою банку.

За кредитами та авансами клієнтам також відбулось збільшення за досліджуваний період приріст склав 77,95%. Найбільше зростання було в 2021 році на 13198 млн. грн і пов'язано з відновленням споживчого кредитування та кредитування малого бізнесу після пандемії COVID-19.

Основні засоби банку за 5 років зросли вдвічі і загалом кожного року складали 1,5% від загальної частки активів.

Інші фінансові активи, як вже зазначалося вище в прирості за досліджуваний період зменшились, але в загальному розгляді по роках в середньому складали 1% від загальної частки активів.

Інвестиції в цінні папери складають найбільшу частку в активах. В 2017 році це 49,94%, в 2018 році. 64,77%, в 2019 році – 49,13%, 2020 році - 57,95% та в 2021 році - 55,39%. Це пов'язано з тим, що банк активно здійснює купівлю-продаж цінних паперів, виконує операції з їх продажу із зворотним викупом, викупляє цінні папери у фізичних осіб та консолідує пакети цінних паперів, укладає операції з державних цінних паперів. Крім того керує активами, тобто проводить операції з коштами інвестора на користь останнього з метою збільшення ліквідності та доходності цінних паперів клієнтів і, як наслідок, отримання прибутку.

Найбільшу питому вагу в активах складають інвестиційні цінні папери кредити та аванси клієнтам, і грошові кошти та їх еквіваленти.

Проаналізуємо зобов'язання банку за період 2017-2021 роки (табл. 2.2).

Згідно даних аналізу структури і динаміки зобов'язань АТ КБ «Приватбанк» за 2017-2021 рр., можна зробити висновки, що найбільша питома вага в зобов'язаннях банку займали кошти клієнтів – в 2017 році 92,22%, в 2018 році – 93,70%, в 2019 році 94,29%, в 2020 році – 97,58% та в 2021 році – 97,20%. За досліджуваний період в категорії кошти клієнтів було загальне зростання в 53,32%, що являється позитивним для банку.

Таблиця 2.2

**Аналіз динаміки і структури зобов'язань АТ КБ «Приватбанк» за
2017-2021 рр.**

Показники	2017 рік		2018 рік		2019 рік		2020 рік		2021 рік		Темп прирості, %
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	
Інші залучені кошти	12394	5,39	9817	3,98	7721	3,03	0	0,00	0	0,00	-100,00
Кошти банків	234	0,10	195	0,08	201	0,08	2	0,00	3	0,00	-98,72
Кошти клієнтів	212167	92,2 2	231055	93,7 0	240621	94,2 9	321708	97,5 8	325303	97,2 0	53,32
Відстрочені податкові зобов'язання	150	0,07	136	0,06	121	0,05	146	0,04	159	0,05	6,00
Інші фінансові зобов'язання	1688	0,73	2249	0,91	2639	1,03	4059	1,23	3770	1,13	123,34
Інші нефінансові зобов'язання	3292	1,43	3132	1,27	1528	0,60	2098	0,64	1795	0,54	-45,47
Загальна сума зобов'язань	230056	100	246584	100	255194	100	329700	100	334681	100	45,48

Джерело: [34, 35, 36, 37, 38]

Найменшу питому вагу займали інші залучені кошти. Так в 2020-2021 роках за цим показником не було виділено жодної гривні. Так само за показником кошти банків спостерігається найнижча частка в загальній сумі зобов'язань, а саме в 2017 році - 0,1%, в 2018 році - 0,08%, в 2019 - 0,08 % та в 2020-2021 роках майже відсутній, їхня величина зменшилась по порівнянню з 2019 роком на 199 млн. грн.

За даними фінансової звітності найбільшу питому вагу в капіталі банку у 2021 році займав акціонерний капітал – 206 060 млн. грн., також найменшу вагу має емісійний дохід в розмірі 23 млн. грн. (рис. 2.3).

Загалом можна спостерігати, що статутний капітал, емісійний дохід та результати від операцій з акціонерами за досліджуваний період мають сталий характер.

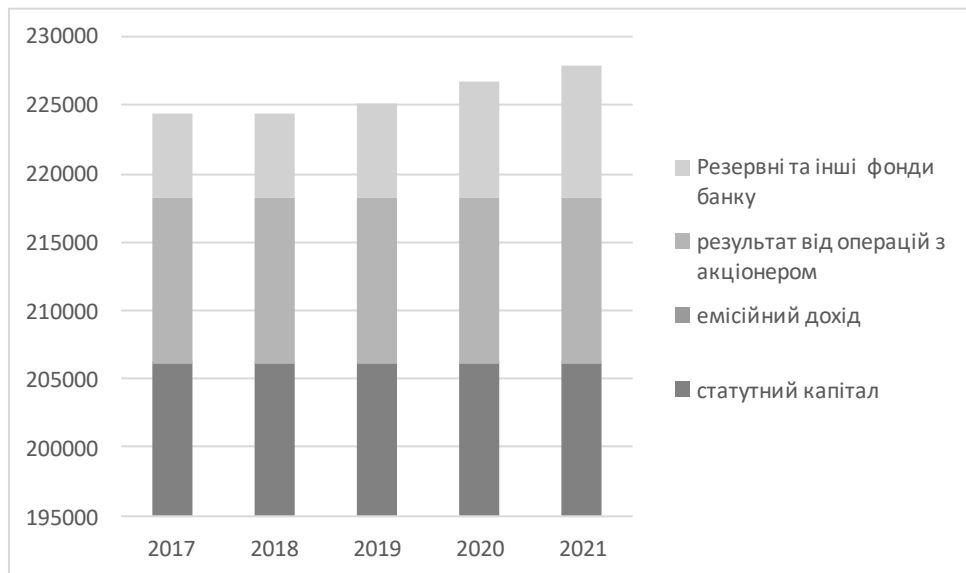

Рис. 2.3. Динаміка капіталу АТ КБ «Приватбанк» за 2017-2021 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [34, 35, 36, 37, 38]

Змінними є резервні та інші фонди банку, які протягом 2017-2021 років стабільно зростають з кожним роком в 2017-2018 роках показник мав сталий характер, а в 2019 році відбулося збільшення на 639 млн. грн., в 2020 році – на 1631 млн. грн та в 2021 році відбулося не значне зменшення в порівнянні з попереднім роком на 1215 млн. грн і склало 9696 млн. грн.

На рисунку 2.4 наочно зображено динаміку основних складових балансу АТ КБ «Приватбанк».

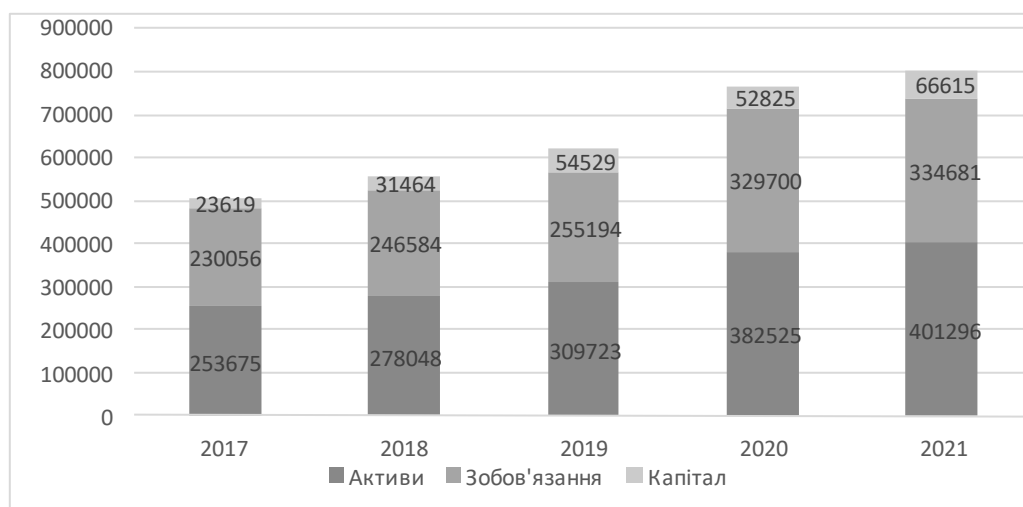

Рис. 2.4. Динаміка показників діяльності АТ КБ «Приватбанк», млн.грн.

Джерело: побудовано автором на основі [34, 35, 36, 37, 38]

Розглядаючи динаміку показників діяльності банку можемо спостерігати, що за досліджуваний період всі показники банку зростали. Найбільший приріст прийшовся на активи банку в порівнянні 2021 року до 2017 року на 147621 млн. грн. Як вже зазначалося збільшення активів відбулося в категорії – інвестиційні цінні папери. Зобов'язання також зросли за 5 років на 104525 млн. грн.

Необхідним для оцінки загального фінансового стану банку є аналіз доходів, витрат та чистого прибутку банку за досліджуваний період (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Аналіз динаміки доходів, витрат та чистого прибутку АТ КБ
«Приватбанк» за 2017-2021 рр., млн. грн.**

Показники	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Темп прирості, %	
						2021/ 2017	2021/ 2020
Процентні доходи	24485	30754	33841	33563	35854	46,43	6,83
Процентні витрати	(18374)	(14002)	(14174)	(11961)	(6537)	-64,42	-45,35
Чистий процентний дохід	6111	16752	19667	21602	29317	379,74	35,71
Комісійні доходи	13211	19590	24575	27649	35057	165,36	26,79
Комісійні витрати	(3017)	(4402)	(6386)	(8888)	(11840)	292,44	33,21
Чистий прибуток за рік	378	12798	32609	24302	35050	9172,4 9	44,23

Джерело: [34, 35, 36, 37, 38]

Згідно даних табл. 2.3 чистий процентний дохід за аналізований період приріст склав 46,43%, в порівнянні 2021 рік до 2020 року він збільшився на 2291 млн. грн. Процентні витрати ж зменшились в порівнянні 2021 року до 2020 року на 5424 млн. грн. і склали 6537. Загалом за процентними витратами за аналізований період відбулося зменшення на 64,42%. При цьому загальна величина чистого комісійного доходу за аналізований період стабільно збільшується, так за останній рік величина збільшилась на 7715 млн. грн. або на 35,71%. За період 2017-2021 років чистий прибуток банку має стійку тенденцію до збільшення, так в 2018 році чистий прибуток банку збільшився на 12420 млн. грн., в 2019 році на 19811 млн. грн, в 2020 році відбулося

зменшення на 8307 млн. грн., що спричинено пандемією COVID-19, але за підсумком року банк отримав прибуток в розмірі 24302 млн. грн. та в 2021 році чистий прибуток зріс на 10748 млн. грн. і склав 35050 млн. грн.

Згідно офіційних даних АТ КБ «Приватбанк» за 9 місяців 2022 року активно проводив свою діяльність, що підтверджується відкриттям рахунків 620 тисячам нових клієнтів. За даними аналітичного відділу банку нові клієнти віддають перевагу розрахунку картою чи здійснюють безконтактну оплату. Також в 2022 році збільшилась кількість клієнтів, що користуються мобільним додатком «Приват24» та його веб версією і склала 15 млн. Враховуючи особливості розрахунків в 2022 році залишки на поточних рахунках клієнтів в гривні зросли на 43% порівняно з початком року.

Висока довіра клієнтів банку пов'язана з безперебійною роботою відділень. 9 місяців 2022 року АТ КБ «Приватбанк» закрив з прибутком, який склав 13,8 млрд грн.

2.2. Аналіз структури та динаміки кредитного портфелю банку

Розглянувши структуру активів АТ КБ «ПриватБанк» зазначимо, що кредити займають найбільшу питому вагу, тим самим забезпечуючи отримання банком більшої частини від всіх доходів та свідчить про підвищену ризиковість в діяльності банку загалом.

Згідно принципів побудови кредитного процесу, розподіл повноважень між колегіальними органами банку з приводу прийняття рішень про кредитування клієнтів, а також вимоги до кредитного портфеля та схильності банку до прийняття ризиків описується у положенні «Про кредитну політику АТ КБ «ПриватБанк» [23].

Проаналізуємо кредитний портфель АТ КБ «ПриватБанк» за 2017-2021 рр. та розглянемо його динаміку зміни (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Аналіз кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» за 2017-2021 рр.

Показники	2017 рік		2018 рік		2019 рік		2020 рік		2021 рік		Темп зростання, %
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	
Кредити та дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом	185575	78,24	212795	72,94	210579	71,15	164332	70,60	163513	67,4	- 11,89
Кредити юридичним особам	3479	1,47	5648	1,94	6250	2,11	5509	2,37	4091	1,69	17,59
Кредити фізичним особам-кредитні картки	30354	12,80	45314	15,53	51890	17,53	40609	17,45	45314	18,6	49,29
Кредити фізичним особам-іпотечні кредити	9130	3,85	12923	4,43	11467	3,87	9566	4,11	9858	4,06	7,97
Кредити фізичним особам-споживчі кредити	3144	1,33	4193	1,44	4148	1,40	3500	1,50	5343	2,20	69,94
Кредити фізичним особам-кредити на придбання авто	264	0,11	332	0,11	250	0,08	35	0,02	394	0,16	49,24
Кредити фізичним особам-інші кредити	769	0,32	672	0,23	498	0,17	129	0,06	83	0,03	- 89,21
Кредити підприємствам МСП	3952	1,67	8251	2,83	8555	2,89	6859	2,95	11903	4,91	201,1
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом	514	0,22	1612	0,55	2312	0,78	2157	0,93	2069	0,85	302,5
Всього кредитів та авансів клієнтів	237181	100	291740	100	295949	100	232772	100	242568	100	2,27

Джерело: [34, 35, 36, 37, 38]

Згідно даних таблиця 2.3 можна зробити висновки, що основним видом кредиту АТ КБ «Приватбанк» за досліджуваний період являється кредит за фінансовим лізингом. Так в 2017 році в загальній частині всіх кредитів та авансів клієнтів він склав 78,24%, в 2018 році – 72,94%, в 2019 році -71,15%, в 2020 році -70,60% та в 2021 році 67,41%. Хоча слід зауважити, що з кожним роком кількість вартість кредитів стабільно зменшується і за 5 років зменшення склало 11,89%.

Також слід зазначити, що ще вагому частину кредитного портфеля складає кредит фізичним особам в частині видачі кредитних карток, так в 2017 році склало 12,80%, в 2018 році- 15,53 %, в 2019 році – 17,53%, в 2020 році 17,45% та в 2021 році -18,68%, також за даними діяльності банку за 9 місяців 2022 року 19,06%. За аналізований період відбулося зростання за цим видом складової кредитного портфелю в розмірі 49,29%.

Отже, за аналізований період часу значно збільшились обсяги кредитування АТ КБ «Приватбанк» клієнтів фізичних осіб в умовах впровадження нових кредитних програм та збільшення ресурсної бази банку.

Проаналізуємо кредити юридичним (табл. 2.4), фізичним особам (табл. 2.5) та малому та середньому підприємництву (табл. 2.6) за кредитною якістю за 2017-2021 рр. з оцінкою очікуваних збитків в межах 12 місяців.

Таблиця 2.4

**Показники кредитного портфелю за кредитною якістю за кредитами
юридичних осіб у 2017-2021рр., млн. грн.**

Показники	2017 рік		2018 рік		2019 рік		2020 рік		2021 рік	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Кредити великим позичальникам	971	45,1	1266	38,0	1997	45,6	1572	43,1	1417	48,6
Кредити середнім позичальникам	1063	49,4	2003	60,1	2311	52,8	1990	54,5	1473	50,5
Кредити малим позичальникам	115	5,35	45	1,35	49	1,12	84	2,30	23	0,79
Кредити від 1 до 100 млн. грн	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0
Кредити менше 1 млн. грн	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0
Прострочені менше ніж на 30 днів	-	0	17	0,51	15	0,34	1	0,03	-	0
Всього кредитів та авансів клієнтів	2149	100	3331	100	4372	100	3647	100	2913	100

Джерело: [34, 35, 36, 37, 38]

З даних таблиці 2.4 можна зробити висновок, що серед юридичних осіб найбільше кредитуються середні позичальники, що складає від 50 до 60% від загальної частки кредитів юридичним особам за досліджуваний період, так в 2017 році – 49,45%, в 2018 році -60,13%, в 2020 році – 54,57% та в 2021 році - 50,57%. Друге місце по кредитуванню займають великі позичальники, так в 2017 році кредити великим позичальникам склали 45,18%, в 2019 році 45,68% та в 2021 році - 48,64%.

Таблиця 2.5

**Показники кредитного портфелю за кредитною якістю за кредитами
фізичних осіб у 2017-2021рр., млн. грн.**

Показники	2017 рік		2018 рік		2019 рік		2020 рік		2021 рік	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Кредити великим позичальникам	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0
Кредити середнім позичальникам	14	0,05	-	0	-	0	-	0	-	0
Кредити малим позичальникам	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0
Кредити від 1 до 100 млн. грн	200	0,68	222	0,59	355	0,80	208	0,55	668	1,31
Кредити менше 1 млн. грн	27994	95,8	36057	96,5	43119	97,3	36828	98,1	49856	97,8
Прострочені менше ніж на 30 днів	-	0	1051	2,82	813	1,84	481	1,28	451	0,88
Всього кредитів та авансів клієнтів	29198	100	37330	100	44277	100	37517	100	50975	100

Джерело: [34, 35, 36, 37, 38]

З даних таблиці 2.5 видно, що лідирують серед фізичних осіб кредити на суму менше 1 млн. грн., так в 2017 році складало 95,88% або 27994 млн. грн., в 2019 році 97,38% або 43119 млн. грн та в 2021 році 97,80% або 49856 млн. грн

В межах 1% від загальної кількості кредитів складають кредити від 1 до 100 млн. грн та прострочені кредити приблизно 2% за досліджуваний період.

За даними таблиці 2.6, можна побачити, що серед малого та середнього підприємництва в 2017 році 91,3% кредитувалися малі позичальники, в 2018 році картина дещо змінилася і майже 25 % кредитів вже надавалося середнім позичальникам та майже 73% малим позичальникам.

Таблиця 2.6

**Показники кредитного портфелю за кредитною якістю за кредитами МСП
у 2017-2021рр., млн. грн.**

Показники	2017 рік		2018 рік		2019 рік		2020 рік		2021 рік	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Кредити великим позичальникам	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0
Кредити середнім позичальникам	167	8,70	936	24,7	1662	32,8	1497	31,8	4557	42,7
Кредити малим позичальникам	1752	91,3	2751	72,8	3321	65,6	3190	67,8	6079	57,0
Кредити від 1 до 100 млн. грн	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0
Кредити менше 1 млн. грн	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0
Прострочені менше ніж на 30 днів	-	0	91	2,41	75	1,48	18	0,38	29	0,27
Всього кредитів та авансів клієнтів	1919	100	3778	100	5058	100	4705	100	10665	100

Джерело: [34, 35, 36, 37, 38]

В 2019-2020 рока частка кредиторів серед малих підприємств була в середньому 65-67%, а середні позичальник складала 32-33%. В 2021 році відбулося майже вирівнювання серед малими та середніми позичальниками, відповідно стало складати 57% та 42,73%. Це пов'язано з впровадженням державної програми «Доступні кредити 5–7–9%» для малого та середнього підприємництва.

Аналіз галузевої структури кредитного портфеля дає можливість визначити галузеву диверсифікацію кредитів і виявити надмірну концентрацію кредитних операцій в одному сегменті. Результати такого аналізу дають змогу

визначити допустимі для банківської установи межі кредитних вкладень у певні галузі економіки. Розглянемо клієнтський кредитний портфель за галузями економіки та напрямками комерційної діяльності (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Аналіз концентрації клієнтського кредитного портфеля за галузями економіки та напрямками комерційної діяльності за 2017-2021 рр.

Показники	2017 рік		2018 рік		2019 рік		2020 рік		2021 рік		Темп зростання, %
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	
Кредити, що управляються як окремий портфель	185575	63,5	212795	72,8	210579	71,1	164332	70,6	163513	67,4	-11,8
Кредити фізичним особам	43859	15,0	64284	22,0	69499	23,4	54967	23,6	61727	25,4	40,7
Кредити юридичним особам											
-товари народного споживання	570	0,20	771	0,26	1942	0,66	1085	0,47	1226	0,51	115,09
- АПК , харчова промисловість	1234	0,42	2298	0,79	1192	0,40	1690	0,73	971	0,40	-21,3
-інше	1717	0,59	3289	1,13	3858	1,30	3322	1,43	2161	0,89	25,8
Кредити підприємствам малого та середнього бізнесу (МСП)											
- АПК , харчова промисловість	170	0,06	1934	0,66	2316	0,78	2344	1,01	3835	1,58	2155,88
-товари народного споживання	79	0,03	1240	0,42	1651	0,56	1419	0,61	3011	1,24	3711,39
-надання побутових, індивідуальних та професійних послуг	1114	0,38	2664	0,91	2440	0,82	1337	0,57	1371	0,57	23,07
-інфраструктура	2723	0,93	556	0,19	599	0,20	450	0,19	939	0,39	-65,52
-інше	250	0,09	2105	0,72	1967	0,66	1826	0,78	3814	1,57	1425,6
Всього кредитів та авансів клієнтам	291936	100	291936	100	296043	100	232772	100	242568	100	-16,9

Джерело: розраховано автором за даними [34, 35, 36, 37, 38]

В таблиці 2.7. прослідковуємо, що найбільша частка за галузями економіки належить кредитам та дебіторській заборгованості за фінансовим лізингом, що управляються в окремий портфель. Так в 2017 частка цього виду кредитів складає 63,57%, в 2019 році – 71,13 % та в 2021 році 67,41%. Також вагому частину складають кредити фізичним особам в 2017 частка цього виду кредитів складає 15,02 %, в 2019 році – 23,48 % та в 2021 році 25,45%. Стосовно галузей економіки, то в 2017 році лідерство належало підприємствам інфраструктури – 2723 млн. грн., а в 2021 році перевага належить харчовій промисловості та АПК – 3835 млн. грн.

Таблиця 2.8

Аналіз кредитного портфеля за кредитною якістю, млн грн

Показники	2017 рік		2018 рік		2019 рік		2020 рік		2021 рік	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
<i>Прострочені, але не знецінені</i>										
Не прострочені			913	58,5	814	58,7	913	58,5	1638	82,6
Прострочені менше ніж 30 днів	1263	73,2	33	2,1	24	1,7	33	2,1	61	3,1
Прострочені від 31 до 90 днів	462	26,8	616	39,4	548	39,5	616	39,4	283	14,3
Всього прострочених але не знецінених	1725	100	1562	100	1386	100	1562	100	1982	100
<i>Кредити визначені як індивідуальні знецінені</i>										
Не прострочені	22313	11,0	14259	5,8	12024	5,0	14259	5,8	719	0,4
Прострочені менше ніж на 30 днів	262	0,1	4482	1,8	23	0,0	4482	1,8	27	0,0
Прострочені від 31 до 90 днів	10029	4,9	244	0,1	212	0,1	244	0,1	168	0,1
Прострочені від 91 до 180 днів	8979	4,4	732	0,3	4300	1,8	732	0,3	380	0,2
Прострочені від 181 до 360	133575	65,8	6012	2,5	1046	0,4	6012	2,5	533	0,3
Прострочені більше ніж 361 день	27712	13,7	218688	89,5	221392	92,6	218688	89,5	172724	99,0
Всього індивідуально знецінених кредитів	202870	100	244417	100	238997	100	244417	100	174551	100

Джерело: розраховано автором за [34, 35, 36, 37, 38]

Аналіз якості кредитного портфеля свідчить про те, що у 2021 році порівняно попередніми роками збільшується кількість не прострочених та не знецінених кредитів. В 2017 році не прострочених не було взагалі, в 2018-2020 роки частка не прострочених та не знецінених кредитів складала в межах 58%, а в 2021 році цей показник сягав 82%, що є позитивною тенденцією в кредитному портфелі банку. Також зменшилася кількість індивідуально знецінених кредитів, якщо в 2017 році це було 202870 млн.грн, то в 2021 році – 174551 млн грн. такі зміни є позитивними.

Наступним етапом аналізу є розрахунок показника ефективності управління кредитним портфелем за 2017-2021 роки, що допоможе краще оцінити рівень управління кредитним портфелем (табл.2.9)

Таблиця 2.9

**Розрахунок коефіцієнта ефективності управління кредитним портфелем
комерційних банків за 2017-2021 роки**

Найменування статті, млн грн	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Дохідність кредитного портфеля, %	10,32	10,54	8,53	15,94	16,82
Облікова ставка НБУ, %	14,5	18	16,5	6	9
Ризик кредитного портфеля, %	83,84	82,88	80,20	81,3	82,20
Коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем	-0,050	-0,090	-0,099	0,12	0,10

Джерело: розраховано автором на основі [34, 35, 36, 37, 38]

Коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем банку у 2017–2021 рр. знаходився в межах від –0,050 до 0,1. За період 2017-2019 років спостерігалася стійка тенденція до зниження коефіцієнта ефективності, що спричинено, передусім, недостатньою дохідністю кредитного портфеля банку, але після 2020 року тенденція вирівнюється, так як банк почав приймати участь в державній програмі кредитування малого бізнесу. Загальний обсяг фінансування АТ КБ «Приватбанк» програм для підприємців та

мікробізнесу (підприємств з річним обсягом продажів до 30 млн грн) перевищив 10 млрд грн. Від початку 2021-го року обсяги фінансування банком розвитку мікро бізнесу та підприємництва зросли вдвічі з 4,9 до 10 млрд грн.

За даними АТ КБ «Приватбанк», 58% портфелю мікрокредитування бізнесу складають кредити під заставу. За минулий рік приріст портфелю заставних кредитів склав понад 4,2 млрд грн, причому 2 млрд грн кредитів було надано за повним чи частковим забезпеченням державними гарантіями. Загалом за даними банку вже майже 80% довгострокових кредитів мікробізнесу сьогодні надається в рамках програми «Доступні кредити 5-7-9%» [39].

Отже узагальнюючи, зазначимо, що АТ КБ «Приватбанк» є лідером споживчого кредитування та кредитування малого та середнього бізнесу. «З початку 2022 року банк збільшив кредитний портфель підприємців та МСБ більше ніж на 8,5 млрд. грн, або на 52%. Загальна сума виданих банком кредитів бізнесу за 9 місяців 2022 року становить понад 17,3 млрд. грн.» [25].

Розглянувши дані фінансової звітності, зазначимо, що за 2020-2021 роки під впливом пандемії COVID-19 на економіку країни, відбувся вплив на кредитну діяльність АТ КБ «Приватбанк». Аналіз балансу показав, що структура активів в АТ КБ «Приватбанк» в порівнянні з іншими банками країни має не зовсім типову структуру, а саме частка кредитного портфелю не перевищує 20%, а найбільша частка – 55-60% відносяться до портфелю інвестиційних цінних паперів. Також аналіз кредитного портфелю банку показав, що найбільша частка належить фізичним особам 78-80%, де переважають кредитні карткові продукти, а частка малого та середнього бізнесу та юридичних осіб складає 12-20%. Аналіз також показав, що найбільший асортимент кредитних товарів пропонується корпоративному сегменту, і продукти для цього сегменту дешевші, ніж для фізичних осіб, що свідчить про те, що банк бачить найбільші перспективи у зростаючому сегменті малого та середнього підприємництва в подальшій перспективі.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ

3.1. Заходи щодо підвищення якості кредитного портфеля комерційного банку

В другому розділі було проведено комплексний аналіз кредитного портфеля комерційного банку АТ КБ «Приватбанк», який показав, що:

1. Збільшилася частка простроченої заборгованості, особливо за іпотечними кредитами фізичним особам та кредити, що управляються як окремий портфель;

2. Відбулося зниження прибутковості кредитних операцій.

Дані тенденції свідчать, у першу чергу, про те, що комерційний банк оперативно реагує на збільшення простроченої заборгованості шляхом підвищення частки резервів на можливі втрати з позик, що призводить до зниження рівня прибутку (видані банком кредити забезпечені більш що на 80%).

На підставі вищевикладеного необхідно розробити заходи щодо зниження проблемної позикової заборгованості комерційного банку. Ці заходи повинні призвести до:

- зменшення суми формування резервів на можливі втрати із позичкової заборгованості;
- збільшення прибутку комерційного банку;

- зміни показників оцінки якості кредитного портфеля, що підвищить його якість.

Заходи щодо вдосконалення якості кредитного портфеля комерційного банку представлені у табл. 3.1. Впровадження даних заходів у діяльність комерційного банку АТ КБ «Приватбанк», у комплексі дозволить підвищити якість кредитного портфеля.

Таблиця 3.1

Заходи щодо підвищення якості кредитного портфеля комерційного банку

№	Захід	Характеристика	Очікуваний результат
1	Управління кредитним ризиком	Внутрішні системи управління кредитним ризиком: моніторинг, включення служби ризик-менеджменту, програмне забезпечення	Дозволить підвищити відсоток повернення кредитів
2	Лімітування одного чи групи позичальників	Обмежити кредитування більших сум на більший термін, а підтримувати кредитування менших сум на малі терміни	Зниження втрат внаслідок концентрації якогось із видів ризику в сукупному кредитному портфелі
3	Диверсифікація роздрібного кредитного портфеля	Надання дрібніших сум кредитів більшій кількості потенційних клієнтів	Розвиток споживчого кредитування
4	Диверсифікація корпоративного кредитного портфеля	Необхідно проводити диверсифікацію кредитного портфеля з можливістю зменшення сукупного ризику кредитних втрат за одну подію	Розвиток кредитування середнього та малого бізнесу, збільшуючи їхню частку у сукупному кредитному портфелі
5	Страховання кредитів у разі банкрутства підприємства	Страховання ризиків неповернення за позичковою та прирівняною до неї заборгованістю	Страховання кредитів у разі банкрутства підприємства
6	Переглянути систему страхування позичок	Розширити спектр виплати страхових збитків	Підвищить привабливість страхового пакету

Отже, комплекс заходів включає основні види роботи: впровадження системи з управління кредитним ризиком і вдосконалення існуючих методів зі зниження кредитного ризику. Зменшення кількості прострочених позичкових платежів дозволить комерційному банку знизити ставку за кредитами, що буде явною конкурентною перевагою над іншими банками.

Для ефективного здійснення управління ризиком слід більш докладно здійснювати поетапне управління ризиком (табл. 3.2)

Управління кредитним ризиком включає кілька етапів (табл.3.2).

Таблиця 3.2

Управління кредитним ризиком комерційного банку

№	Етап	Характеристика	Примітки
1	Попереджувальний етап		
1.1.	Поточний моніторинг стану кредитного портфеля банку	моніторинг зміни поточною кредитоспроможності, моніторинг зміни фінансового стану позичальників, оцінка стану предмета застави, своєчасне виконання кожним позичальником умов кредитного договору	Не рідше раз на місяць
		складання звітності стану кредитних справ та позичкової заборгованості відповідно до класифікації позик за рівнем кредитного ризику	Щоденно
		визначення потенційних та реальних небезпек, проблемних кредитів для вжиття заходів щодо зниження кредитного ризику	Не рідше раз на місяць
1.2	Включення служби ризик менеджменту	нагадування про необхідність внести черговий платіж	Не рідше 2-3 рази на місяць
2	Судовий етап		

На всіх стадіях управління простроченою заборгованістю, особливо на попереджувальному (досудовому) етапі, необхідно, щоб процес моніторингу стану кредитного портфеля та відстеження простроченої заборгованості, а

також інші рутинні операції стали повністю автоматизованими. При поточному моніторингу можна виявити фактори небезпеки, що сигналізують про зниження якості кредиту:

- несвоєчасне погашення позичальником суми основного боргу та відсотків згідно з умовою кредитного договору;
- погіршення фінансового стану позичальника (несвоєчасне подання фінансової звітності, зниження фінансового прибутку тощо);
- погіршення стану предмета застави; поява проблем із податковими органами; зниження зовнішнього рейтингу позичальника

Платежі за основним боргом за кредитом у клієнтів комерційного банку АТ КБ «Приватбанк» списуються автоматично з рахунку клієнта згідно з встановленим графіком у встановлений день. Навіть якщо кошти надійшли на рахунок на день пізніше, автоматично вони не списуються, і виникає прострочена заборгованість. Клієнт часто про це навіть не знає. Отже, організація запобіжних дій важлива на даному етапі, для того щоб насамперед не допустити виникнення прострочення через забудькуватість і неухважність позичальника. Для реалізації запобіжних дій достатньо повідомити клієнта, якщо з якихось причин не відбулося списання вчасно.

На досудовому етапі необхідно постаратися виявити причини виникнення простроченої позичкової заборгованості та, по можливості, порекомендувати клієнту способи їх усунення. У більшості випадків врегулювати претензії можна за допомогою реструктуризації кредиту, яка виконується поетапно:

1. Підготовка проекту нового кредитного договору.
2. Погодження проекту нового кредитного договору.
3. Укладання нового кредитного договору.
4. Укладання угоди про реструктуризацію кредиту.
5. Контроль за виконанням нових умов кредитного договору.

Для ефективного управління якістю кредитного портфеля необхідно мінімізувати кредитний ризик. Існує кілька методів управління ризиками кредитного портфеля - лімітування, диверсифікація, страхування.

Стосовно комерційного банку АТ КБ «Приватбанк» лімітування і диверсифікацію можна застосувати як у роздрібному, і у корпоративному портфелях. У роздрібному портфелі необхідно провести його диверсифікацію шляхом надання дрібніших сум кредитів більшій кількості потенційних клієнтів. У зв'язку із зростанням відсоткової ставки кредитування, зниженням платоспроможності населення збільшилася позичкова заборгованість із споживчих кредитів.

АТ КБ «Приватбанк» необхідно провести лімітування, тобто розрахувати ліміт кредиту однією чи групу позичальників. Обмежити кредитування більших сум більший термін, а підтримувати кредитування менших сум більш стислі терміни. Малі суми повернути легше, чим більші, тим більше, короткострокові позички менш схильні до ризику неповернення. До того ж розширення клієнтської бази, тобто кредитування більшої кількості клієнтів, дозволить знизити концентрацію ризику на одного позичальника.

Необхідно переглянути диверсифікацію корпоративного кредитного портфеля. Відповідно, при виникненні простроченої заборгованості різко зростає прострочена заборгованість на одного позичальника або групу пов'язаних позичальників у всьому корпоративному кредитному портфелі. Тобто, необхідно проводити диверсифікацію кредитного портфеля з можливістю зменшення сукупного ризику кредитних втрат за одну подію. Тому необхідно розвивати кредитування середнього й малого бізнесу, збільшуючи їх у сукупному кредитному портфелі. Це дозволить знизити концентрацію ризику одного позичальника чи групу позичальників шляхом розширення клієнтської бази.

Страхування кредитних ризиків - це страхування ризиків неповернення за позичковою та прирівняною до неї заборгованістю. Під час проведення кредитування корпоративних клієнтів доцільно запровадити обов'язкове

страхування кредитів у разі банкрутства підприємства. Необхідно навчити персонал, що безпосередньо працює з клієнтами, так пропонувати цей продукт, щоб клієнт не сумнівався в його придбанні, тобто бачив для себе суттєву вигоду у його покупці.

У системі роздрібного кредитування також доцільно переглянути систему страхування позичок. В даний момент страхова компанія оплачує позичкову заборгованість тільки через втрату працездатності позичальника (інвалідності) або через його летальний результат. Необхідно розширити спектр виплати страхових збитків. Тобто щоб страхова компанія виплачувала позичкову заборгованість повністю або частково у разі погіршення фінансового стану позичальника. Здебільшого це стосується втрати позичальником місця роботи. Це підвищить вартість страхового продукту. Тому потрібно навчити персонал, що безпосередньо працює з клієнтом, так пропонувати даний продукт, щоб клієнт бачив у придбанні страхового пакета послуг лише вигоду для себе і, не замислюючись, купував цей продукт. Можна розбити вартість страхового продукту за роками.

3.2. Удосконалення моделі оцінки ефективності управління кредитним портфелем АТ КБ «Приватбанк»

Для оптимізації кредитного портфеля та можливостям адаптації їх до вирішення існуючих проблем в управлінні кредитним портфелем комерційного банку є побудова моделі оцінки управління. Оцінка ефективності кредитного функціонування банку має важливий сенс в порядку прийняття управлінських рішень. Даний показник розраховується як співвідношення між рівнем доходності та величини кредитного ризику портфеля.

Найадекватніше оцінити ризик кредитного портфеля можна за допомогою розрахункового показника резерву під нестандартну заборгованість використовуючи кредитні операції банку, тобто частки резерву, що розраховані

за категоріями кредитів:

- безнадійні;
- сумнівні;
- субстандартні;
- під контролем.

Практично даний показник віддзеркалює суму коштів, що може недоотримати банк. Інформаційною основою таких розрахунків відображають показники аналітичного обліку.

Протилежна частина резерву, а саме під стандартну заборгованість, нестандартну заборгованість за іншими операціями, а також ті, що зазнають резервування (окрім кредитних) — не окреслюють ризик кредитного портфеля, і тому можуть викривити результати аналізу оцінки його ефективності. Так як резерв під стандартну заборгованість за позиковими операціями виникає без винятку за всіма кредитними операціями, враховуючи й найбільш надійні, то даний ризик не засвідчує про підвищення ризику банку, а існує як своєрідне «перестрахування».

Оцінка ефективності управління кредитним портфелем використовується банком у ході перспективного та ретроспективного аналізу. Таким чином, банку для побудови ефективної категорії управління якістю кредитного портфеля достатньо забезпечити проведення таких заходів, як:

- створення кредитного портфеля згідно з обраною стратегією кредитування, при цьому періодично скоригованим в ринковий стан. Це значення повинно задовольняти оптимальні дані кредитного ризику, рентабельності та ліквідності;
- здійснення підбору кваліфікованого персоналу, котрий реалізуватиме свої функції під керуванням досвідчених менеджерів при наявності чітко-регламентованої мотивації праці;
- формування керівництвом кредитної культури в банку, що надає можливість реалізовувати поставлені ними цілі;
- опрацювання чіткого механізму при дослідженні ринку, підготовці

персоналу, управлінню продажів, ідентифікації потенційних клієнтів та розгляду перспектив їх кредитування;

– здійснення регулярного моніторингу кредитних активів, зважаючи на відносну нестабільність даного кредитного портфеля й в першу чергу, саме на предмет прояву погіршення кредитів та відмови від користування ними. А це викликає острахи, тому що кредит необхідно сформулювати до його переходу в розряд проблемних кредитів для того, щоб своєчасно прийняти рішення в збереженні чи припиненні всіх кредитних відносин;

– здійснення регулярного проведення ретроспективного та поточного аналізу становища кредитного портфеля з метою своєчасного повідомлення керівництва банківської установи про зміни в стратегії кредитування й формування неупередженої управлінської інформації.

Найбільш повну та якісну характеристику в кредитній діяльності може надати лише комплексний показник (коефіцієнт) ефективності управління кредитним портфелем банку (k_C), який враховує найголовніші фактори, котрі пов'язані з ризиками.

Отже, даний коефіцієнт ми можемо розрахувати за формулою (3.1):

$$k_C = \frac{d - r_0}{IR}, \quad (3.1)$$

де d – дохідність портфеля;

r_0 – ставка без ризику;

IR – показник ризику кредитного портфеля.

В таблиці 3.1 здійснено аналіз ефективності управління кредитним портфелем АТ КБ «Приватбанк»

Таблиця 3.1

Аналіз ефективності управління кредитним портфелем АТ КБ «Приватбанк»

Показник	Період				Відхилення			
	2018	2019	2020	2021	2019-2018	2020-2019	2021-2020	2021-2018
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Середня ставка дохідності	14,82	14,26	16,33	19,25	-1	2	2,92	4

портфеля, %								
Безризикова ставка, r_0 , %	20,2	12,7	8,91	11,33	-8	-4	2,42	-9
Розрахункова сума резерву під нестандартну заборгованість, млн.грн.	110,3	109,3	979,0	1638,3	-10	869,7	659,3	1528,0
Питома вага резерву в обсязі портфеля (IR), %	2,72	2,92	33,68	69,16	0	31	35,48	66
Перевищення доходності кредитного портфеля над ставкою без ризику, %	-5,38	1,56	7,42	7,92	7	6	0,50	13
Коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем кС	-1,98	0,53	0,22	0,11	3	0	-0,11	2

Наведені в таблиці дані показують, що середня дохідність кредитного портфеля банку з кожним роком зростала й в кінці 2020 р. становила 19,25%. Якщо діяльність банку оцінювати лише за цими даними, то можна дійти не зовсім коректних висновків про погіршення ефективності кредитних операцій. Якщо ж підвищення доходності супроводжувалося адекватним підвищенням кредитного ризику, то результат буде протилежним.

Для того, щоб більш ефективніше оцінити управління кредитного портфеля банку нами було висвітлено показники кредитного ризику АТ КБ «Приватбанк» котрі характеризується через розрахункове значення резерву під нестандартну заборгованість.

Із наведених даних видно, що розрахункове значення резерву під нестандартну заборгованість впродовж розглянутого нами періоду збільшилося на 1528,0 млн. грн. ($1638,3 - 110,3 = 1528,0$ млн. грн.). Одночасно обсяг кредитного портфеля банку за цей період знизився на 1686,8 млн. грн. Це свідчить про загальне зниження ризикованості кредитного портфеля.

Протягом розглянутого періоду ефективність управління банківським портфелем кредитів поліпшилася, про що свідчить зростання значення коефіцієнта ефективності на другій категорії, що пов'язано зі збільшенням середньої ставки доходності портфеля та зменшенням питомої ваги резерву в обсязі портфеля. Банк покращив свої позиції за рахунок відновлення ліквідності та зниження рівня ризикованості.

Для більш поглибленого аналізу ефективності управління кредитного портфеля пропонуємо розглянути спочатку кореляційний аналіз, а потім побудувати факторну модель, яка дозволить розрахувати вплив належних факторів, використовуючи прийом ланцюгових підстановок.

Отже, досить важливу початкову інформацію для дослідженні ефективності управління кредитного портфеля може надати таблиця кореляцій. Ці дані дають можливість судити про ступінь залежності між досліджуваними ознаками та вже виокремити найвпливовіші чинники.

Дані про кореляційний аналіз відображено в таблиці 3.2

Отримана матриця (8x8) відображених оцінок коефіцієнтів парної кореляції між ознаками показує силу лінійного зв'язку результативної ознаки з кожним з регресорів та силу лінійного зв'язку кожної пари регресорів.

В даній таблиці знаходяться відповідні значення коефіцієнтів кореляції між кожними ознаками на перехресті їх значень. Для аналізу матриці кореляцій, нам знадобиться шкала Чеддока, яка допоможе нам переводити кількісну міру щільності зв'язку (значення коефіцієнту кореляції) у її якісну характеристику (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2

**Матриця кореляцій для досліджуваних показників АТ КБ
«Приватбанк»**

Показник	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
Доходи від кредитних операцій, тис. грн (X1)	1	0,953 15	- 0,776 76	0,914 86	- 0,882 80	- 0,856 05	- 0,995 66	- 0,769 96
Обсяг кредитного портфеля, тис. грн (X2)	0,953 15	1	- 0,928 06	0,753 98	- 0,983 49	- 0,970 34	- 0,924 01	- 0,557 40
Середня ставка доходності портфеля, % (X3)	- 0,776 76	- 0,928 06	1	- 0,457 32	0,975 81	0,990 45	0,717 48	0,263 86
Безризикова ставка, r0, % (X4)	0,914 86	0,753 98	- 0,457 32	1	- 0,625 68	- 0,575 53	- 0,947 59	- 0,905 21
Розрахункова сума резерву під нестандартну заборгованість, тис.грн. (X5)	- 0,882 80	- 0,983 49	0,975 81	- 0,625 68	1	0,994 43	0,840 66	0,402 61
Питома вага резерву в обсязі портфеля (IR), % (X6)	- 0,856 05	- 0,970 34	0,990 45	- 0,575 53	0,994 43	1	0,806 64	0,382 36
Перевищення доходності кредитного портфеля	-	-	0,717	-	0,840	0,806	1	0,803

над ставкою без ризику, % (X7)	0,995 66	0,924 01	48	0,947 59	66	64		84
Коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем кС (X8)	- 0,769 96	- 0,557 40	0,263 86	- 0,905 21	0,402 61	0,382 36	0,803 84	1

Дослідимо силу зв'язку результативної ознаки з кожним із регресорів. Найсильніше на X8 (коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем) впливає чинник X7 (перевищення доходності кредитного портфеля над ставкою без ризику) в прямій залежності. Величина кореляції досягає значення 0,8 (сила зв'язку висока). Помірна пряма залежність результуючої ознаки спостерігається і з показником X5 та X6 (розрахункова сума резерву під нестандартну заборгованість; питома вага резерву в обсязі портфеля) значення коефіцієнта кореляції яких становить 0,4. Також пряма залежність спостерігається з регресом X3 (середня ставка доходності портфеля), але вона є слабкою, близько 0,26.

Таблиця 3.3

Шкала Чеддока [33]

Кількісна міра щільності зв'язку	Якісна характеристика сили зв'язку
0,1 – 0,3	Слабка
0,3 – 0,5	Помірна
0,5 – 0,7	Відчутна
0,7 – 0,9	Висока
0,9 – 0,99	Дуже висока

Оберненопропорційно на результуючу ознаку із відчутною та високою силою (за шкалою Чеддока) впливають чинники X1, X2 та X4 (доходи від кредитних операцій, обсяг кредитного портфеля та безризикова ставка) зі значеннями - 0,8, - 0,56 та -0,9 відповідно.

Регресори не лише мають вагомий вплив на результуючу ознаку, але й взаємодіють між собою. Найсильніший прямий зв'язок існує між регресорами X6 та X3 (питома вага резерву в обсязі портфеля та середня ставка доходності

портфеля), коефіцієнт кореляції рівний 0,99 (дуже висока сила зв'язку); а також між парою X6 та X5 (питома вага резерву в обсязі портфеля та розрахункова сума резерву під нестандартну заборгованість), де коефіцієнт кореляції також має дуже високу силу зв'язку (0,99). Крім цього до даного ступеня категорії ми беззаперечно можемо віднести такі зв'язки, як: X5 з X3 (0,98), X2 з X1 (0,95) та X4 з X1 (0,91).

Між деякими регресорами існує досить відчутній обернений взаємозв'язок. Серед таких варто виділити X7 (перевищення доходності кредитного портфеля над ставкою без ризику) та X1 (доходи від кредитних операцій) коефіцієнт кореляції яких дорівнює -0,99, категорію X5 (розрахункова сума резерву під нестандартну заборгованість) та X2 (обсяг кредитного портфеля) значення кореляції – 0,98, а також пару X6 (питома вага резерву в обсязі портфеля) та X2 (обсяг кредитного портфеля) у яких спостерігається коефіцієнт кореляції рівний значенню -0,97.

Отже, у моделі при визначенні ефективності управління кредитного портфеля найтісніше пов'язані категорії X8 та X7 (по модулю значення 0,8), а серед регресорів – X6 з X3 та X5 (значення коефіцієнта парної кореляції по модулю досягає 0,99). Важливим є визначення і тих чинників, рівень впливу яких на модель є незначним. До такого рівня безперечно можна віднести факторну ознаку X3 (середня ставка доходності портфеля), адже вона має найменші коефіцієнти парної кореляції з усіма іншими ознаками.

Для побудови факторної моделі потрібно враховувати два чинника, що впливають на коефіцієнт ефективності, а саме: Dr — перевищення доходності кредитного портфеля над ставкою без ризику та IR — питома вага резерву в обсязі портфеля. У свою чергу, останній чинник залежить від:

- R – розрахункова сума резерву під нестандартну заборгованість
- V – обсягу кредитного портфеля банку.

Таким чином, ефективність управління кредитним портфелем зобразимо у вигляді функції: $f = f(Dr, R, V)$. Тоді для першого періоду ця функція дорівнюватиме — $f(Dr_1, R_1, V_1)$, а для другого — $f(Dr_2, R_2, V_2)$. При цьому

показник зміни коефіцієнта ефективності управління кредитним портфелем на протязі розглянутого періоду можемо розрахувати як різницю між цими функціями.

Розрахунок факторів виявимо за формулами (3.2 – 3.4):

$$W(Dr) = f(Dr2, R1, V1) - f(Dr1, R1, V1) \quad (3.2)$$

$$W(R) = f(Dr2, R2, V1) - f(Dr2, R1, V1) \quad (3.3)$$

$$W(V) = f(Dr2, R2, V2) - f(Dr2, R2, V1) \quad (3.4)$$

При цьому ефективність управління кредитного портфеля розраховується за формулою (3.5):

$$f = \frac{Dr \times V}{R \times 100} \quad (3.5)$$

Здійснено аналіз впливу факторів на коефіцієнт ефективності кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк» та відобразимо його значення в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Факторний аналіз ефективності управління кредитним портфелем АТ КБ «Приватбанк»

Підстановки	Dr	R	V	f	w
Вихідна позиція	7,42	9790358	29065065	0,22	-
I підстановка	7,92	9790358	29065065	0,235	0,015
II підстановка	7,92	16383405	29065065	0,141	-0,095
III підстановка	7,92	16383405	23688854	0,115	-0,026

За результатами даного аналізу можна зробити деякі висновки. У першій підстановці збільшення показника доходності портфеля над без ризиковою ставкою дозволило банку досягти позитивних зрушень в динаміці коефіцієнта ефективності управління, який становив 0,015. Підвищення значення дохідності досліджуваного портфеля над ставкою без ризику, а також обсягу кредитного портфеля, спричинило зниження коефіцієнта ефективності управління на 0,095. Так, за рахунок зниження обсягу кредитного портфеля банку вдалося

підвищити динаміку ефективності кредитного портфеля до $-0,026$, але ж цей показник так і залишився від'ємним. Отже, за економічним змістом це означає, що в розрахунку на одиницю прийнятого банком кредитного ризику було отримано на 2,6 % менше доходів, ніж у попередньому періоді.

Таким чином, запропоновані нами методи визначення ефективності управління кредитним портфелем дозволяють менеджменту банку приймати обґрунтовані управлінські рішення з орієнтацією на постійні зміни у ринковому середовищі. Це дасть можливість банку зважено підходити до формування кредитного портфеля, беручи до уваги не лише прибутковість, але й реальний рівень ризику кредитних операцій.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження зроблено такі висновки.

У першому розділі було зроблено такі висновки. Незважаючи на наявність широкого спектра наукової та науково-практичної літератури, присвяченої питанням змісту аналізу кредитного портфеля комерційного банку, зараз немає єдиної позиції щодо поняття та економічного змісту. Під кредитним портфелем слід розуміти структуровану за різним критерієм якості сукупність наданих комерційним банком кредитів, що відображає соціально-економічні та грошово-кредитні відносини між банком та контрагентами щодо забезпечення зворотного руху заборгованості.

Основна мета аналізу кредитного портфеля комерційного банку полягає у формуванні оптимального кредитного портфеля. На основі сукупності запропонованих показників оцінки кредитного портфеля було запропоновано алгоритм аналізу кредитного портфеля комерційного банку, що дозволяє оцінити якість кредитування в окремих комерційних банках.

Управління якістю кредитного портфеля необхідно здійснювати з урахуванням вирішення вже раніше виявлених проблем (недосконалість прогнозів кредитування, прорахунки стратегій управління кредитним портфелем, наявність диспропорцій у кредитній сфері та інших). У сучасних умовах для банків на вітчизняного ринку актуально використання організаційного та методичного забезпечення управління якістю кредитного портфеля, враховуючи економічну обстановку всередині країни, а також посилення конкуренції на ринку банківських послуг.

У другому розділі надано характеристику АТ КБ «Приватбанк» проведено аналіз фінансової звітності та кредитного портфеля комерційного банку.

ПриватБанк являється одним із найтехнологічніших банків України, якому належить власна система грошових переказів «PrivatMoney» та найбільший в державі інтернет-банкінг і платіжна система «Приват24». 100% акцій АТ КБ «ПриватБанк» належать державі в особі Кабміну.

За період 2017-2021 років чистий прибуток банку має стійку тенденцію до збільшення, так в 2018 році чистий прибуток банку збільшився на 12420 млн. грн. , в 2019 році на 19811 млн. грн, в 2020 році відбулося зменшення на 8307 млн. грн , що спричинено пандемією COVID-19, але за підсумком року банк отримав прибуток в розмірі 24302 млн. грн. та в 2021 році чистий прибуток зріз на 10748 млн. грн. і склав 35050 млн. грн.

Згідно офіційних даних АТ КБ «Приватбанк» за 9 місяців 2022 року активно проводив свою діяльність, що підтверджується відкриттям рахунків 620 тисячам нових клієнтів. За даними аналітичного відділу банку нові клієнти віддають перевагу розрахунку картою чи здійснюють безконтактну оплату. Також в 2022 році збільшилась кількість клієнтів, що користуються мобільним додатком «Приват24» та його веб версією і склала 15 млн. Враховуючи особливості розрахунків в 2022 році залишки на поточних рахунках клієнтів в гривні зросли на 43% порівняно з початком року.

Кредитний портфель банку за досліджуваний період 2017-2021 роки збільшився хоча і не сильно суттєво, а лише на 2,2% зростання кредитного портфеля пояснюються збільшенням обсягів кредитування.

У структурі кредитного портфеля банку переважають середньострокові та довгострокові кредити. Станом на 2021 рік їхня частка у сукупному кредитному портфелі становить 84,5%. У структурі корпоративного кредитного портфеля переважає кредитування найбільшого бізнесу, його частка становить 50%. Це може призвести до підвищення ризику на одного позичальника і концентрацією кредитного ризику в одному сегменті.

Загальний обсяг фінансування АТ КБ «Приватбанк» програм для підприємців та мікробізнесу перевищив 10 млрд грн. З початку 2021-го року обсяги фінансування банком розвитку мікро бізнесу та підприємництва зросли вдвічі з 4,9 до 10 млрд грн. Чистий кредитний портфель мікробізнесу понад 10 млрд грн є результатом стратегічного пріоритету на підтримку підприємництва банком, а також значного скорочення термінів розгляду заявок та надання кредитів завдяки автоматизації прийняття кредитних рішень, а також підвищенню доступності кредитів завдяки активній участі у державних програмах, спрямованих на активізацію кредитування бізнесу.

За даними АТ КБ «Приватбанк» 58% портфелю мікрокредитування бізнесу складають кредити під заставу. За 2020 рік приріст портфелю заставних кредитів склав понад 4,2 млрд грн, причому 2 млрд грн кредитів було надано за повним чи частковим забезпеченням державними гарантіями. Загалом за даними банку вже майже 80% довгострокових кредитів мікробізнесу сьогодні надається в рамках програми «Доступні кредити 5-7-9%».

У третьому розділі були запропоновані такі заходи щодо підвищення якості кредитного портфеля, як постійний моніторинг інформації про платоспроможність позичальника, що сприяє покращенню якості кредитного портфеля; автоматизація процесу моніторингу та основної, рутинної роботи з

управління проблемною заборгованістю; своєчасно та адекватно реагувати на виникнення проблемного кредиту (у тому числі й шляхом його реструктуризації); по можливості найбільш рання робота з боржником, розробка заходів щодо запобігання виникненню заборгованості; лімітування та диверсифікація корпоративного та роздрібного портфелів шляхом розподілу коштів більшій кількості клієнтів за збереження обсягу кредитування; підтримка кредитування менший термін; зміна страхування кредитів.

Запропоновано удосконалення моделі ефективності управління кредитним портфелем банку, що дозволить менеджменту банку приймати обґрунтовані управлінські рішення з орієнтацією на постійні зміни у ринковому середовищі і покращить обрати найефективніші підходити до формування кредитного портфеля, беручи до уваги не лише прибутковість, але й реальний рівень ризику кредитних операцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hicks, J. R. Value and capital Oxford: *Oxford at the Clarendon Press*.1953.
2. Mačerinskienė I., Ivaškevičiūtė L. The evaluation model of a commercial bank loan portfolio *Journal of Business Economics and Management*, 2008, 9(4): 269–277)
3. Reed E., Kotter R., Gill E., Smith R. Commercial banks. M: *Progress*, 1983. p.38.
4. Sharpe W. F., Alexander G. J. and Bailey J. V., “Investments,” 6th Edition, Prentice-Hall, *Englewood Cliffs*, 1999
5. Аптекарь С. С. Проблеми і перспективи сучасних методик бізнес-аналізу в оцінці кредитоспроможності позичальників. *Проблеми економіки*. 2013. № 3. С. 265

6. Бондаренко Л. Поняття кредитного портфеля комерційного банку і критерії його конкурентоспроможності. *Вісник Національного Банку України*. 2008. № 3. С. 31–33.
7. Бугель Ю. Аналіз якості структури кредитного портфеля комерційних банків в ринкових умовах господарювання. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє : збірник наукових праць*. Тернопіль : *Економічна думка*, 2011. Вип. 11. С. 51–57.
8. Бугель Ю. Напрями удосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем. *Галицький економічний вісник*. 2010. № 2 (27). С. 157–163.
9. Вовк В., Хмеленко О. Кредитування і контроль. Київ : *Знання*, 2008. 463 с.
10. Волкова Н.И., Герасименко Р.А., Чашко Т.А. Управление банковской деятельностью. Донецк: *ООО «ЮгоВосток ЛТД»*, 2003. 338 с.
11. Голуб, В.М. Управління кредитним портфелем комерційного банку: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит»; Київ. нац. екон. унт. Київ:, 2004. 19 с.
12. Грудзевич У. Я. Аналіз банківської діяльності: навч. посіб. Київ: *УБС НБУ*, 2007. 222 с.
13. Дзюблюк О. В. Механізм забезпечення якості кредитного портфеля й управління кредитним ризиком банку в період кризових явищ в економіці. *Журнал Європейської економіки*. Том 9. Березень 2010. С. 108–124
14. Енциклопедія банківської справи України. Київ: *Молодь: Ін Юре*, 2001. 680 с.
15. Івасів Б.С. Гроші та кредит. Київ: *Кондор*, 2008. 528 с.
16. Кігель В. Про визначення оптимального кредитного портфеля банку в умовах ризику неповернення коштів позичальникам. *Вісник Національного банку України*. 2010. №1. С.15–17.
17. Коваленко В. Управління кредитним портфелем в умовах фінансової невизначеності функціонування банків. *Регіональна економіка та управління*.

2016. № 1. С. 60–63.
URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4502/1/Управління%20кредитним%20портфелем%20в%20умовах%20фінансової%20невизначеності%20функціонування%20банків.PDF>.
18. Корпоративне управління. *privatbank.ua*.
URL: <https://privatbank.ua/about/management/corp> (дата звернення: 02.12.2022).
19. Крючко Л. С., Сидоренко А. В. Управління кредитним портфелем комерційного банку. *Електронне наукове фахове видання Мукачівського державного університету «Економіка та суспільство»*. 2017. № 13. С. 1139—1142.
URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/13_ukr/191.pdf
20. Литовченко О. Сутність кредитного портфеля банку, його функції та склад URL: http://rusnauka.com/21_TSN_2015/Economics.
21. Пастернак, А. Л. Моделі аналізу кредитоспроможності позичальника. *Вісник КНУТД*. 2012. № 6. С. 326-330.
22. Пашков А. Оцінка якості кредитного портфеля. *Фінансовий простір*. 2011. № 2(18). С. 14–21.
23. Положення про кредитну політику АТ КБ «ПриватБанк». *privatbank.ua*.
URL: https://static.privatbank.ua/files/credit-politic-new_06052019.pdf.
24. ПриватБанк – беремо і робимо. *privatbank.ua*. URL: <https://privatbank.ua/> (дата звернення: 02.12.2022).
25. ПриватБанк збільшує підтримку підприємців та клієнтів МСБ під час війни. *ПриватБанк – беремо і робимо*.
URL: <https://privatbank.ua/news/2022/10/10/1766#:~:text=3%20початку%202022%20року%20ПриватБанк,становить%20понад%2017,3%20млрд9.pdf>. (дата звернення: 02.12.2022).
26. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку. Київ: *КНЕУ*, 2004. 468 с.
27. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання та аналіз діяльності комерційних банків. *Офіційний вебпортал парламенту України*.

- URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0323-98#Text> (дата звернення: 02.12.2022).
- 28.Слав'юк, Р. А. Фінанси підприємств. Київ: *Центр навчальної літератури*, 2004. 460 с.
 - 29.Солодка О.О. Ефективність кредитної діяльності в механізмі банківського маркетингу. *Фінанси України*. 2019. № 11. С. 119–127.
 - 30.Статут акціонерного товариства комерційний банк «Приватбанк». URL: https://static.privatbank.ua/files/statut_privatbank.pdf.
 31. Стрельбицька Л. М. Банківське безпекознавства. Київ: *Кондор*, 2007. 601 с.
 - 32.Типові недоліки у сфері управління кредитним ризиком та способи їх усунення. URL: <http://nabu.ua/ukr/analytics/bankivska-sistema-ukrayini/expdumka/317.>].
 - 33.Ткач Є. І., Загальна теорія статистики: підручник Київ: *Центр учбової літератури*, 2009. 442 с.,. 311
 - 34.Фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанку» 2017 року. URL: https://static.privatbank.ua/files/year_zvit_05_05.pdf (дата звернення: 02.12.2022).
 - 35.Фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанку» 2018 року. URL: https://static.privatbank.ua/files/PB_SepUkr_2019.04.23FINAL1.pdf (дата звернення: 02.12.2022).
 - 36.Фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанку» 2019 року. URL: <https://static.privatbank.ua/files/Richnij+zvit+za+2019rg..pdf> (дата звернення: 02.12.2022).
 - 37.Фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанку» 2020 року. URL: <https://static.privatbank.ua/files/Річний+звіт+за+2020+p.pdf> (дата звернення: 02.12.2022).
 - 38.Фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанку» 2021 року. URL: https://static.privatbank.ua/files/doc2_09092022.pdf (дата звернення: 02.12.2022).

39. Чистий кредитний портфель ПриватБанку в сегменті кредитування українських ФОПів та мікропідприємств вперше в історії перевищив 10 млрд. грн. *ПриватБанк – беремо і робимо.*

URL: <https://privatbank.ua/news/2022/2/1/1533> (дата звернення: 02.12.2022).

40. Чуб П. Підходи до управління кредитним портфелем комерційного банку : автореф. дис ... канд. екон. наук : 08.04.01. Київ, 2003. 19 с.

ДОДАТКИ